

Kirjallisuuskatsaus perhekuntoutuksen vaikuttavuuden tutkimuksesta

Minna-Maari Harmaala

2025 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Kirjallisuuskatsaus perhekuntoutuksen vaikuttavuuden tutkimuksesta

Minna-Maari Harmaala
Sosionomi AMK
Opinnäytetyö
Helmikuu, 2025

Minna-Maari Harmaala

Kirjallisuuskatsaus perhekuntoutuksen vaikuttavuuden tutkimuksesta

Vuosi

2025

Sivumäärä

42

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailevan kirjallisuuskatsauksen menetelmin kuvata, minkälaisia menetelmiä perhekuntoutuksen vaikuttavuuden arviointiin on kehitetty tutkimuskirjallisuudessa tai minkälaisia vaikuttavuuden arvioinnin menetelmiä lastensuojelussa muuten kuin perhekuntoutuksessa on kehitetty. Lisäksi katsauksessa kartoitetaan lastensuojelun ja erityisesti perhekuntoutuksen vaikuttavuuden arvioinnin problematiikkaa. Opinnäytetyön ensisijainen tavoite on lisätä ymmärrystä ja näkökulmia perhekuntoutuksen vaikuttavuudesta. Vaikuttavuus ymmärretään perhekuntoutuksen pitkäaikaiseen vaikutukseen perheen kokonaistilanteen kohentumisessa objektiivisilla mittareilla mitattuna. Työ hyödyttää perhekuntoutusta tarjoavia organisaatioita ja sen työelämäkumppanina on Vantaan ja Keravan hyvinvointialue.

Opinnäytetyön tietoperustassa tarkastellaan lastensuojelua, perhekuntoutusta sekä vaikuttavuuden arviointia. Opinnäytetyö on tehty kuvailevana kirjallisuuskatsauksena suomen- ja englanninkielisestä tutkimuskirjallisuudesta.

Tutkimuksellista näyttöä perhekuntoutuksen vaikuttavuudesta on erittäin vähän. Samoin myös lastensuojelussa käytettyjen menetelmien vaikuttavuudesta on tutkimusta erittäin vähän. Opinnäytetyössä pohditaan syitä tutkimuksen vähyydelle ja tuodaan esiin haasteita, joita perhekuntoutuksen vaikuttavuuden arviointiin liittyy. Opinnäytetyö nostaa esille sen, että perhekuntoutuksen vaikuttavuuden tutkimuksessa on selkeä ja merkittävä tutkimuksellinen aukko.

Asiasanat: Lastensuojelu, perhekuntoutus, vaikuttavuus

Minna-Maari Harmaala

Literature review on studies in the effectiveness of family rehabilitation

Year

2025

Pages

428

The purpose of this thesis is to use descriptive literature review methods to examine the types of methods that have been developed in research literature to assess the impact of family rehabilitation, as well as to explore other methods used in child welfare to evaluate effectiveness outside the context of family rehabilitation. Additionally, the review aims to identify challenges associated with evaluating the effectiveness of child welfare services, with a specific focus on family rehabilitation. The primary goal of this thesis is to gather information and analyze the effectiveness of family rehabilitation. Effectiveness is understood as the long-term impact of family rehabilitation on the overall improvement of the family's situation, measured using objective indicators. This work is intended to benefit organizations providing family rehabilitation services.

The core theoretical framework of the thesis focuses on child welfare, family rehabilitation, and the assessment of effectiveness. The study is conducted as a descriptive literature review, utilizing both Finnish and English research literature.

There is very little research-based evidence on the effectiveness of family rehabilitation. Similarly, there is a scarcity of studies examining the effectiveness of methods used in child welfare more broadly. The thesis discusses the reasons for this lack of research and highlights the challenges associated with evaluating the effectiveness of family rehabilitation. It emphasizes the existence of a significant and clear research gap in the field of family rehabilitation effectiveness studies.

Keywords: Child protection, family rehabilitation, effectiveness

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Opinnäytetyön työelämäkumppani	8
3	Keskeiset teoreettiset käsitteet.....	9
3.1	Lastensuojelu	9
3.2	Perhekuntoutus osana perhetyötä	11
3.3	Kuntoutusorientaatio	13
3.4	Vaikuttavuuden arviointi	14
4	Opinnäytetyön toteutus	18
4.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite.....	18
4.2	Kirjallisuuskatsaus	18
4.3	Kirjallisuuskatsauksen toteuttaminen	20
4.4	Aineiston analysointimenetelmät.....	22
4.5	Aineiston analyysi	23
5	Tulokset	24
5.1	Ensisijaiset tulokset alkuperäiseen tutkimusasetelmaan	24
5.2	Tulosten tarkempi kuvaus.....	25
5.3	Haun laajentaminen lastensuojeluun	26
5.3.1	Kotiin vietävän perhetyön vaikutus lastensuojeluilmoituksiin	26
5.3.2	Varhaiskasvatusikäisten lasten vanhemmille tarjotun tuen vaikutus väestötason mittareihin	27
5.3.3	The Incredible Years - ohjelman vaikuttavuus alle kouluikäisillä lapsilla ..	28
5.3.4	Läheisneuvonpidon vaikutuksia.....	29
5.3.5	Vuorovaikutusterapian vaikutus pahoinpitelyihin	29
6	Pohdinta	31
6.1	Lastensuojelun vaikuttavuuden tutkimisen luonteesta	31
6.2	Vaikuttavuustutkimuksen puutteen merkitys	33
6.3	Oman oppimisen reflektio	35
7	Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys.....	37
	Lähteet.....	39

1 Johdanto

Lastensuojelu ja perhekuntoutus ovat keskeisiä yhteiskunnallisia palveluita, joiden tavoitteena on tukea ja vahvistaa perheiden hyvinvointia sekä suojella lapsia riskitekijöiltä ja haitallisilta olosuhteilta. Nämä palvelut ovat erityisen tärkeitä, koska ne vaikuttavat suoraan lasten ja perheiden elämänlaatuun sekä yhteiskunnan sosiaaliseen ja taloudelliseen hyvinvointiin. (THL 2023, Sosiaali- ja terveysministeriö 2024). Vaikuttavuuden arviointi lastensuojelussa ja perhekuntoutuksessa on välttämätöntä monista syistä, kuten resurssien tehokkaan käytön varmistamiseksi, palveluiden laadun parantamiseksi ja pitkän aikavälin positiivisten tulosten saavuttamiseksi.

Perhekuntoutus tarjoaa tukea perheille, jotka kohtaavat moninaisia haasteita, kuten päihdeongelmia, mielenterveysongelmia, köyhyyttä tai väkivaltaa. Näiden ohjelmien tavoitteena on auttaa perheitä saavuttamaan vakautta, parantamaan vanhemmuustaitoja ja luomaan turvallinen kasvuympäristö lapsille. Lastensuojelu puolestaan pyrkii suojelemaan lapsia laiminlyönniltä, kaltoinkohtelulta ja muilta haitallisilta vaikutuksilta, ja se voi sisältää erilaisia interventioita, kuten avohuollon tukitoimia, sijaisperhehoitoa tai laitossijoituksia. (THL 2023, Sosiaali- ja terveysministeriö 2024)

Nämä palvelut ovat keskeisiä lasten oikeuksien toteutumiseksi ja perheiden hyvinvoinnille. Onnistuneilla lastensuojelu- ja perhekuntoutustoimenpiteillä voidaan ehkäistä vakavampia ongelmia, kuten rikollisuutta, syrjäytymistä ja kroonista terveysongelmia, jotka voivat jatkaa sukupolvien ajan. Siksi näiden palveluiden vaikuttavuuden arviointi on erityisen tärkeää, jotta voidaan varmistaa, että ne tuottavat toivottuja tuloksia ja hyödyttävät niitä, joille ne on tarkoitettu.

Lastensuojelun ja perhekuntoutuksen vaikuttavuuden arviointi on kriittisen tärkeää, jotta voidaan varmistaa, että nämä palvelut täyttävät tehtävänsä tehokkaasti ja eettisesti. Vaikuttavuuden arviointi auttaa optimoimaan resurssien käytön, parantamaan palveluiden laatua, seuraamaan pitkäaikaisia vaikutuksia ja varmistamaan eettisten standardien toteutumisen. Näiden arviointien kautta voidaan kehittää entistä parempia toimintamalleja, jotka tukevat lasten ja perheiden hyvinvointia ja luovat vahvemman ja kestävämmän yhteiskunnan.

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailevan kirjallisuuskatsauksen menetelmin kuvata, minkälaisia menetelmiä perhekuntoutuksen vaikuttavuuden arviointiin on kehitetty tutkimuskirjallisuudessa tai minkälaisia vaikuttavuuden arvioinnin menetelmiä lastensuojelussa muuten kuin perhekuntoutuksessa on kehitetty. Lisäksi katsauksessa kartoitetaan lastensuojelun ja

erityisesti perhekuntoutuksen vaikuttavuuden arvioinnin problematiikkaa. Opinnäytetyön ensisijainen tavoite on lisätä ymmärrystä ja näkökulmia perhekuntoutuksen vaikuttavuudesta. Opinnäytetyön tutkimuskysymys on ”Miten perhekuntoutuksen vaikuttavuutta on tutkimuskirjallisuudessa tutkittu?” Työelämäkumppanina on Vantaan ja Keravan hyvinvointialue.

Tutkimuksellista näyttöä perhekuntoutuksen vaikuttavuudesta on erittäin vähän. Myös lastensuojelussa käytettyjen menetelmien vaikuttavuudesta on tutkimusta erittäin vähän. Opinnäytetyössä pohditaan syitä tutkimuksen vähyydelle ja tuodaan esiin haasteita, joita perhekuntoutuksen vaikuttavuuden arviointiin liittyy. Opinnäytetyö nostaa esille sen, että perhekuntoutuksen vaikuttavuuden tutkimuksessa on selkeä ja merkittävä tutkimuksellinen aukko.

2 Opinnäytetyön työelämäkumppani

Vantaan ja Keravan hyvinvointialue on alueellinen julkisen terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden järjestäjä ja tuottaja Vantaan ja Keravan alueella. Kahden kaupungin alueella asuu 280.000 asukasta. Tämä uusi hyvinvointialue on osa Suomen hallituksen laajempaa sosiaali- ja terveystuudistusta, jossa pyritään tehostamaan palvelujen järjestämistä ja parantamaan niiden saavutettavuutta ja laatua. (Vakehyva 2024a)

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueella perhekuntoutusta toteutetaan Kuuselan perhekuntoutuskeskuksessa Vantaan Tikkurilassa sekä yksityisten palvelutuottajien yksiköissä. Kuuselan perhekuntoutuskeskus on ainoa VAKEn oma perhekuntoutusyksikkö. Yksityisiä palveluntarjoajia ovat mm. SOS Lapsikylät, Humana sekä syksyllä 2024 konkurssiin päätnyt Kotoraitti. Perheet ohjautuvat lähtökohtaisesti oman palvelutuotannon piiriin, mutta paikkatilanteen ollessa rajallinen myös yksityisiä hyödynnetään perhekuntoutuksessa. Päätöksen sijoituksesta tekee sosiaalitoimintajärjestelmästä koostuva sijoitustiimi. Päätökseen voi vaikuttaa mahdolliset erityiset tarpeet tai jokin erityinen tuki, mitä jos-sakin yksikössä mahdollisesti on tarjolla.

Kuuselassa edistetään perheen turvallisuutta ja toimintakykyä. Tavoitteena on vahvistaa vanhemmuutta, lisätä perheen arkielämän hallintaa ja tukea lapsen turvallista kasvua. Perheen vuorovaikutusta vahvistetaan etenkin lapsen näkökulmasta. (Vakehyva 2024b)

3 Keskeiset teoreettiset käsitteet

Tämän opinnäytetyön keskeisinä teoreettisina käsitteinä toimivat lastensuojelu, perhekuntoutus sekä vaikuttavuus sosiaalityössä. Lastensuojelu on laaja yhteiskunnallinen instituutio, jonka tarkoituksena on turvata lasten ja nuorten oikeudet turvalliseen kasvuympäristöön ja tasapainoiseen kehitykseen (Lastensuojelulaki 417/2007). Perhekuntoutus puolestaan on yksi lastensuojelun palvelumuodoista, joka tarjoaa kokonaisvaltaista tukea perheille, joissa on vaikeuksia esimerkiksi vanhemmuudessa tai perheen vuorovaikutuksessa. Sen tavoitteena on vahvistaa perheen voimavaroja ja toimintakykyä niin, että lasten huostaanotot voitaisiin välttää (THL 2024d). Vaikuttavuus sosiaalityössä viittaa siihen, miten tehokkaasti sosiaalialan palvelut, kuten perhekuntoutus, onnistuvat saavuttamaan niille asetetut tavoitteet ja tuottamaan pysyviä positiivisia muutoksia asiakkaiden elämässä. Näiden käsitteiden välinen suhde on olennainen, sillä perhekuntoutuksen vaikuttavuuden arviointi lastensuojelun kentällä on keskeistä palveluiden kehittämiseksi ja asiakkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi. (Aaltio 2015, 6.)

3.1 Lastensuojelu

Lapsuus on arvokas elämänvaihe itsessään, mutta samalla se luo perustan tulevalle kehitykselle. Hyvin toimivan palvelujärjestelmän tehtävänä on tarjota kaikille lapsille mahdollisuus kokea hyvä lapsuus ja kasvaa tasapainoisiksi aikuisiksi, riippumatta heidän lähtökohdistaan tai niiden rajoituksista. Laadukas lasten ja perheiden palvelujärjestelmä perustuu vahvoihin eettisiin periaatteisiin, on kustannustehokas ja vastaa lasten tarpeisiin. Se toteuttaa lapsen oikeuksia, tukee vanhempia ja pyrkii huomioimaan sekä lasten että vanhempien toiveet mahdollisuuksien mukaan. (STM 2013, 28)

Lastensuojelun toiminnassa painotetaan erityisesti asiakkaiden ihmisarvon kunnioittamista ja yksityisyyden suojaa. Tämä ilmenee arjessa esimerkiksi asiakkaiden tasapuolisena, syrjimättömänä ja arvostavana kohteluna. Kaikessa toiminnassa tulee ottaa huomioon Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) lapsen oikeuksien sopimuksessa määritellyt oikeudet sekä sopimusvaltioiden viranomaisille asetetut velvoitteet. (Malja, Puustinen-Korhonen, Petrelius, Eriksson, 2019, 12).

Lapsen oikeudet on kirjattu kansainväliseen Lapsen oikeuksien sopimukseen (LOS), joka koskee kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia sopimuksen ratifioineissa maissa. LOS ei ole pelkkä periaatteellinen julistus, vaan oikeudellisesti sitova ihmisoikeussopimus, joka Suomessa on voimassa lakien ja asetusten tavoin. Sopimuksen oikeudet ovat yhtä tärkeitä ja voimassa

samanaikaisesti, eikä niiden välillä ole hierarkiaa. Vaikka oikeudet koskevat kaikkia lapsia yhdenvertaisesti, lapsen tarpeet ovat aina yksilöllisiä ja voivat muuttua tilanteen mukaan. (STM 2013, 31)

Lapsen oikeuksien sopimuksen tärkeimmät periaatteet (Hetemäki 2011, 37) ovat kaikkien lasten samanarvoisuus ja syrjimättömyys (artikla 2), lapsen edun arvioinnin ensisijaisuus (artikla 3), oikeus elämään ja henkiinjäämiseen (artikla 6) ja lapsen näkemysten kunnioittaminen häntä koskevissa asioissa (artikla 12). Lastensuojelun kannalta tärkeiksi nousevat näiden lisäksi lapsen oikeus elää vanhempiensa kanssa (artikla 9), vailla perheen turvaa olevien lasten oikeus erityiseen suojeluun (artikla 20) ja heidän hoitonsa laadun valvontaan (artikla 25) sekä lapsen oikeus suojeluun kaikelta väkivallalta (artikla 19) ja hyväksikäytöltä (artikla 34).

Lastensuojelu on yhteiskunnan tarjoama palvelu, jonka tavoitteena on turvata lapsen oikeus turvalliseen ja tasapainoiseen kasvuympäristöön. Se käsittää toimenpiteitä, joiden avulla pyritään suojelemaan lapsia fyysiseltä, henkiseltä ja emotionaaliselta kaltoinkohtelulta sekä laiminlyönniltä. Lastensuojelun palvelut voivat vaihdella ennaltaehkäisevästä tuesta aina kiireellisiin toimenpiteisiin, kuten huostaanottoon, mikäli lapsen terveys tai kehitys on vakavasti uhattuna. Lastensuojelun keskeisenä periaatteena on lapsen etu, ja se pyrkii tukemaan perheitä niin, että lapset voivat kasvaa ja kehittyä omassa kodissaan mahdollisimman turvallisesti (THL 2023, Sosiaali- ja terveysministeriö 2024).

Lastensuojelu perustuu lastensuojelulakiin, joka määrittelee lastensuojelun tavoitteet, periaatteet ja menettelytavat. Lain ensisijaisena tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Laki korostaa ennaltaehkäisevän työn merkitystä ja pyrkii tukemaan perheitä niin, että lapsen etu toteutuu. Lastensuojelulaki säättää myös lastensuojelun eri toimenpiteistä, kuten lastensuojelutarpeen selvittämisestä, avohuollon tukitoimista ja huostaanotosta. Laki edellyttää viranomaisten yhteistyötä ja tiedonvaihtoa lapsen edun varmistamiseksi. (Lastensuojelulaki 417/2007).

Lasten ja nuorten hyvinvointi, perheiden jaksaminen sekä lapsiperhepalveluiden ja lastensuojelun tila ovat olleet huolestuneen keskustelun kohteena mediassa ja julkisessa keskustelussa jo pitkään. (STM 2013, 6) Yhteiskunnalliset muutokset ovat yleisesti johtaneet siihen, että vanhempiin, lapsiin ja nuoriin kohdistuvat odotukset ja vaatimukset ovat kasvaneet. Tämä voi vaikeuttaa vanhempien kykyä tai jaksamista tukea lastaan, mikä lisää riskiä, että hyvä lapsuus vaarantuu. Erityisesti tilanteissa, joissa perheeseen kasaantuu useita tuen tarpeita, hyvän lapsuuden edellytykset voivat heikentyä merkittävästi. (STM 2013, 27)

Vuoden 2008 lastensuojelulain uudistuksen myötä asetettiin valtakunnallisia tavoitteita, joiden tarkoituksena oli parantaa lasten ja perheiden hyvinvointia. Keskeisimmät tavoitteet olivat painopisteen siirtäminen korjaavista palveluista varhaiseen tukeen ja puuttumiseen sekä

avun saamisen tehostaminen lasten ja perheiden tarpeisiin vastaamiseksi. Lisäksi pyrittiin parantamaan lasten ja perheiden oikeusturvaa sekä vahvistamaan lasten osallisuutta omien asioidensa käsittelyssä. Viranomaisten välisen yhteistyön tehostaminen oli myös keskeinen osa uudistusta, jotta palvelut voisivat toimia paremmin yhteen lasten ja perheiden tueksi. (STM 2013, 21)

Lastensuojelutyö on monipuolista ja vaativaa, ja siitä vastaa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä yhdessä ammattitaitoisen lastensuojelutiimin kanssa. Sosiaalihuollon päätökset edellyttävät usein eri alojen asiantuntijoiden tiivistä yhteistyötä. Esimerkiksi tilanteet, jotka liittyvät lähisuhde- ja perheväkivaltaan tai lapsen kaltoinkohteluun, vaativat monien ammattilaisten koordinoitua ja samanaikaista työskentelyä. Tällaisissa tilanteissa saattaa olla tarpeen järjestää akuutti turvallisuuden takaaminen, tuki mahdollisen eron käsittelyssä, kriisi-työ, lastenhoitojärjestelyt, terveys- ja sairaanhoitopalvelut sekä terapiaa lapsille ja vanhemmille. Myös taloudellisen tilanteen selvittäminen voi olla osa tukitoimia. Vaikka lapsi tai nuori ja hänen perheensä olisivat lastensuojelun asiakkaina, kukin yhteistyötaho vastaa omalta osaltaan palveluistaan varmistaakseen, että perhe saa tarvitsemansa tuen. (Malja ym., 2019, 24).

Lastensuojelussa olevien asiakkaiden määrät ovat kasvussa. Vuonna 2023, lastensuojeluilmoitus tehtiin 110 269 lapsesta eli 10,2 prosentista lapsia. Ilmoituksen kohteena olevien lasten määrä kasvoi edellisestä vuodesta (+11 %). Lastensuojelun avohuollon asiakkaina oli 38 531 lasta vuonna 2023 kasvaen neljä prosenttia edellisestä vuodesta. Kiireelliset sijoitukset lisääntyivät 8% edellisestä vuodesta ja kiireellisesti sijoitettuna oli 4 873 lasta. Huostassa olleiden lasten määrä (11 300) pysyi edellisten vuosien tasolla. (THL 2024f).

.

3.2 Perhekuntoutus osana perhetyötä

Perhetyö on suhteellisen uusi käsite ja ammattikäytäntö, joka on viime vuosikymmeninä vakiintunut osaksi lastensuojelua. Sen tarkka määrittely on kuitenkin haastavaa. Uusimäki (2005, 7) kuvaa perhetyötä ”epämääräiseksi käsitteviidakoksi ja toimintatapojen ja menetelmien kirjavaksi kulttuuriksi”. Perhetyöhön liittyy monia toimijoita, erilaisia tehtäviä ja tavoitteita, jotka vaihtelevat sektorin ja toimintaympäristön mukaan. Perhetyötä on jaoteltu esimerkiksi toteutuspaikan perusteella laitoshuoltoon, välimaastoon ja avohuollon perhetyöhön. Sen konteksti voi vaihdella kotipalvelusta perhekuntoutukseen, perhekotiin, perhehoitoon, perheterapiaan, lastensuojelun avohuoltoon, laitoshuoltoon tai perheneuvontaan. (Mylärniemi 2007, 5)

Vanhemmuuden tukeminen on perhetyön keskeinen tavoite, jossa toiminnan ytimessä on vuorovaikutuksen vahvistaminen. Vanhemmuus perustuu aina vanhemman ja lapsen väliseen

vuorovaikutukseen, minkä vuoksi vanhemmuuden kysymykset liittyvät olennaisesti lapsen tarpeisiin ja hyvinvointiin. Perhetyössä keskitytään usein lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen, perhedynamiikkaan sekä siihen, miten perhe toimii arjessaan. Tämä voi tarkoittaa perheen roolien tarkastelua, arjen sujuvuuden tukemista ja perheen jaksamisen edistämistä. Käytännön toteutustapoja voivat olla esimerkiksi havainnointi, neuvonta ja ohjaus, terapeutiset keskustelut, erilaiset menetelmät sekä konkreettinen apu arkiaskareissa. Vanhemmuuden tukemisen tavoitteena on saavuttaa riittävän vahva vanhemmuus, jossa lapsen tarpeet tunnustetaan ja niihin vastataan asianmukaisesti. Lopullisena päämääränä on tilanne, jossa lapsen tarpeet ovat vanhemmalle tärkeitä ja ymmärrettäviä. (Myllärniemi 2007, 7)

Lastensuojelulain mukaan kunnat tai nykyisin hyvinvointialueet järjestävät avohuollon tukitoimena perheisiin kohdistuvia palveluita, joista yksi on perhetyö sekä perhekuntoutus (Lastensuojelulaki 417/2007, 36§). Lastensuojelulain mukainen perhekuntoutus on harkinnanvaraista ja perustuu lapsen asiakassuunnitelmaan, jonne on määritelty lapsen tuen tarve, tavoitteet ja aiotut tukitoimet (Pärnä 2010, 43). Lastensuojelun perhetyön tarvetta arvioidaan samoin periaatteellisin kriteerein kuin lastensuojelun tarvetta eli lapsen tarpeet vaarantavien riskitekijöiden olemassaolo, perheen ongelmien pahenemisen ehkäisy ja avohuollollinen tuki ovat keskeisiä lähtökohtia (Myllärniemi 2007, 10).

Perhekuntoutus on lapsen edun huomioimista kaikissa tilanteissa, lapsen ja vanhempien kuuntelemista, tietoa, ohjausta ja oppimista, vanhemmuuden taitojen harjoittelua ja vahvistamista, perheenjäsenten yhteisten tavoitteiden ja keinojen löytämistä sekä asioiden hoitoa ja lapsen arjen olosuhteiden järjestämistä (Pärnä 2010, 47).

Perhekuntoutuksen tavoitteena on auttaa perhettä niin että sen avulla perheen hyvinvointi ja elämäntilanne paranevat ja perhe oppii keinoja ja saa käyttöönsä työkaluja, joilla pärjää jatkossa omassa arjessa itsenäisesti (Pelastakaa Lapset 2024.)

Perhekuntoutus on sosiaalipalvelu, joka tarjoaa tukea perheille, joilla on erilaisia ongelmia tai haasteita. Tavoitteena on vahvistaa perheen toimintakykyä, parantaa perheenjäsenten välistä vuorovaikutusta ja tukea perheen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Perhekuntoutuksessa pyritään usein ennaltaehkäisemään tai korjaamaan mahdollisia ongelmia ja edistämään perheenjäsenten keskinäistä ymmärrystä ja tukea. (Aamos Kuntoutus- ja terapiapalvelut 2024) Perhekuntoutus on tehokas apu tilanteissa, joissa on olemassa kodinulkopuolisen sijoituksen riski, mutta perhe on motivoitunut perhekuntoutukseen ja valmis työstämään haastavaa tilannetta.

Perhekuntoutus toteutetaan laitospäivä- tai päivä- ympäristössä joko ympärivuorokautisena tai päivä- toteutuksena. Se on suunnattu nimenomaan lapsiperheille, jotka tarvitsevat intensiivistä ohjausta ja tukea käytännössä ympäri vuorokauden. Perhekuntoutus turvaa lapsen

kasvuolosuhteita sekä tukee vanhempia kasvatustehtävässä. (THL 2024d). Perhekuntoutus voi myös ehkäistä huostaanottoa.

Perhekuntoutus on lastensuojelulaissa mainittu avohuollon tukitoimi (36§). Perhekuntoutus perustuu perheen ja sosiaalityöntekijän yhdessä tekemään suunnitelmaan, joka myös ohjaa perheen palveluun. Perhekuntoutuksen muoto valitaan yksilöllisen tarpeen mukaan. (Helsingin kaupunki 2024) Perhekuntoutus on vapaaehtoista ja perhe voi halutessaan lopettaa sen koska vaan. Perhekuntoutuksen vapaaehtoisuus tarkoittaa myös, että lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä ei voida siellä käyttää. (Uusitalo 2015)

Perhekuntoutus on hyvin intensiivistä läsnäoloa ja vuorovaikutusta ja siihen sisältyy jatkuvaa ja konkreettista työskentelyä perheenjäsenten kanssa. Perhekuntoutuksessa hyödynnetään paljon erilaisia menetelmiä. (Alatalo ym. 2019, 26) Perhekuntoutus voi sisältää arjen askareiden lisäksi yksilöterapiaa, ryhmätyöskentelyä, vertaisryhmiä tai moninaisia muita asiakkuuteen soveltuviksi arvioitavia menetelmiä ja työkäytänteitä.

Perhekuntoutuksessa eletään perheen arkea yhdessä perheen kanssa ja tuetaan vanhempia ottamaan vastuuta lasten hyvinvoinnista sekä harjoittelemaan ja ottamaan haltuun arjen taitoja sekä kasvatuksessa ja lapsen hyvinvoinnista huolehtimisessa tarvittavia taitoja. Perhekuntoutuksen aikana pyritään myös perheessä olleiden ongelmien haltuunottoon. Perhekuntoutuksen aikana tavoitteena on, että lasten koulu, päivähoito, harrastukset tai muu arki jatkuisi mahdollisuuksien rajoissa normaalisti. (Pelastakaa lapset 2024)

Perhekuntoutuksessa työskentelee muun muassa sosiaaliohjaajia, ohjaajia, sairaanhoitaja, toimintaterapeutti, psykologi ja vastaava ohjaaja. Moniammatilliset työryhmät miettivät aina yksilöllisesti kaikkien perheiden kohdalla kullekin perheelle sopivaa palvelua. Toiminta on siis varsin monipuolista.

3.3 Kuntoutusorientaatio

Kuntoutus määritellään virallisesti osaksi sosiaalipolitiikkaa, jonka tavoitteena on edistää kansalaisten työ- ja toimintakykyä. Samalla korostetaan myös pyrkimystä tukea ihmisten mahdollisimman itsenäistä selviytymistä arjessaan. Termillä "kuntoutus" viitataan niihin järjestelmällisiin, moniammatillisiin ja pitkäkestoisiin toimenpiteisiin, joita valtio toteuttaa auttaakseen kansalaisiaan hallitsemaan elämäntilanteitaan. Kuntoutuksen keskeisenä periaatteena pidetään elämänhallinnan tavoittelua. Näillä käsitteillä viitataan erityisesti yksilön ja hänen toimintaympäristönsä välisiin suhteisiin. (Mattila-Aalto 2009, 28)

Kuntoutustoiminnan tavoitteet ja tuloksellisuus kytkeytyvät terveyden ja toimintakyvyn parantamiseen, työllistymisen tukemiseen, työssä jaksamisen edistämiseen sekä sosiaalisen osallisuuden vahvistamiseen. Kuntoutuksen nähdään edistävän tai edesauttavan sosiaalista osallisuutta ja sen tavoitteeksi asetetaan yksilön toimintakyvyn paraneminen siten, että se vastaa yhteiskunnan asettamia odotuksia. (Mattila-Aalto 2009, 28)

Kuntoutujakeskeisessä toimintamallissa korostuu kuntoutujan aktiivinen rooli oman kuntoutumisensa toimijana ja osallistujana. Mallin tavoitteena on tukea kuntoutujaa itsenäisessä päätöksenteossa. Kuntouttavan työotteen perustana ovat asiakkaan itsenäisyys, omatoimisuus, tasavertaisuus ja osallistuminen, joita pidetään hyvinvoinnin ja merkityksellisen elämän kulmakivinä. Kuntoutujan annetaan toimia mahdollisimman omatoimisesti arjen tilanteissa ja ohjauksen avulla hänelle tarjotaan keinoja selviytyä näistä tilanteista. Painopiste on kuntoutujan olemassa olevien voimavarojen hyödyntämisessä sen sijaan, että keskityttäisiin pelkästään hänen ongelmiinsa tai rajoitteisiinsa. (Kettunen, Kähäri-Wiik, Vuori-Kemilä ja Ihalainen 2011, 42-43).

Perhekuntoutuksessa työotteena on kuntoutusorientaatio. Työotteessa tunnistetaan riskitekijät ja suojelun elementit siten, että siinä korostuvat sosiaalipedagogiselle näkökulmalle tyypillisesti kasvu ja muutoksen mahdollisuus (Ikonen 2014). Sosiaalipedagoginen työote on lähestymistapa, jota käytetään sosiaalialan työssä erityisesti lasten, nuorten ja perheiden parissa. Tämä työote perustuu kasvatuksellisiin ja pedagogisiin periaatteisiin, jotka korostavat yksilön kasvun tukemista, oppimista, sosiaalista osallisuutta ja itsestä huolehtimista.

Kuntoutumista edistävä työote on toimintaa, jolla tuetaan ja aktivoidaan ihmisen omaa toimintakykyä ja omatoimisuutta. Asiakkaan puolesta ei tehdä sellaista, mistä hän voisi suoriutua itsekin. Tavoitteena on saada perheen vuorovaikutus ja toimintakyky palautumaan ja ehkäistä sen huononemista. Kuntoutumista edistävä työote on ihmisen ymmärtämistä, motivoimista, palautteen antamista sekä palautteen vastaanottamista. (Itä-Uusimaa hyvinvointialue 2023, 2)

3.4 Vaikuttavuuden arviointi

Lastensuojelun pitkän aikavälin vaikuttavuuden arviointi keskittyy selvittämään, miten lastensuojelun toimenpiteet vaikuttavat lasten ja nuorten hyvinvointiin ja elämänlaatuun pitkällä aikavälillä. Tämä arviointi kattaa muun muassa lasten psyykkisen ja fyysisen terveyden, koulutuksen, sosiaalisen integraation ja elämänhallinnan taidot. Vaikuttavuuden arvioinnissa käytetään erilaisia menetelmiä, kuten seurantatutkimuksia ja tilastollisia analyyseja, joissa

tarkastellaan esimerkiksi huostaanotettujen lasten kehityspolkuja verrattuna muihin lapsiin. Tavoitteena on tunnistaa, mitkä toimenpiteet ovat olleet tehokkaita ja miten lastensuojelupalveluja voidaan kehittää, jotta ne edistäisivät entistä paremmin lasten hyvinvointia pitkällä tähtäimellä.

Lastensuojelun interventiot, kuten perhekuntoutus, voivat olla tehokkaita, mutta vaikuttavuuden lisääminen edellyttää sen todentamista. Vaikuttavuuden arvioinnissa tulisi ensisijaisesti keskittyä työn sisältöön. Tärkeä kysymys sosiaalialalla onkin tutkia minkälaista hyötyä tehdystä työstä on perheille ja yhteiskunnalle. Keskeistä on asiakkaiden hyvinvoinnin parantaminen ja se, miten tähän tavoitteeseen voidaan vaikuttaa. Vaikuttavuuden tutkimisessa pääasiallinen fokus onkin hyvinvoinnin muutoksessa. (Aaltio 2015, 6.)

Vaikuttavuus tarkoittaa mm. lastensuojelun palveluiden kykyä tuottaa toivottuja vaikutuksia tai muutoksia perheiden tilanteissa. Palvelun vaikuttavuutta ei voida arvioida ennakkoon, vaan arviointi voi tapahtua vasta palvelun päätyttyä, kun voidaan todentaa, onko sillä ollut positiivinen vaikutus asiakkaan kokonaistilanteeseen. Asiakkaan elämään tulleiden muutosten tunnistamista kutsutaan vaikuttavuuden arvioinniksi (Aaltio 2015, 10). Sosiaalialalla taloudellisen vaikuttavuuden arviointi rajoittuu usein pelkkään kustannuslaskentaan, jolloin palvelun laadullisten vaikutusten tarkastelu jää ulkopuolelle eli tosiasiallista arviointia ei tehdä. Oikeanlainen kokonaistaloudellinen arviointi tulisi perustua kustannusten ja vaikuttavuuden vertailuun ja analyysiin (Sinkkonen 2008, 19, 31-32).

Rousu ja Holma (2004, 9) tarkastelevat lastensuojelun arviointia onnistumisen sekä velvoitteen näkökulmasta. He näkevät vaikuttavuuden tulosvelvoitteena asiakkaita kohtaan, jossa lapset, nuoret ja perheet ansaitsevat saada tehokasta ja heidän tarpeisiinsa parhaiten soveltuva apua. Arvioimalla työskentelyn onnistumista voidaan seurata tavoitteiden saavuttamista (Rousu & Holma 2004, 9).

Tarja Heino (2008, 69) on tarkastellut lastensuojelun avohuoltoa ja perhetyötä; kehitystä, nykytilaa, haasteita ja kehittämisehdotuksia. Selvityksessään Heino toteaa, että *lastensuojelun avohuollon ja perhetyön vaikuttavuuden seuraamiseksi ei ole käytettävissä valtakunnallista seurantatietoa*. Vaikka Heinon tarkastelu on jo monta vuotta vanha, tilanne ei ole kehittynyt suuntaan, jossa seurantatietoa edelleenkin olisi saatavilla.

Tippet ja Yliruka (2023, 36) toteavat, että vaikuttavuudelle ei ole yhtenäistä määritelmää lukuisista erilaisista yrityksistä huolimatta. He viittaavat määritelmään, jossa sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnissa olennaista on tarkastelle tietyn toiminnan aikaansaamia haluttuja tuloksia ja vaikutuksia, jotka voivat näkyä yksilön tai ryhmän lisääntyneenä hyvinvointina, osallisuutena tai toimintakyvyn paranemisena (Tippet ja Yliruka 2023, 36)

Linnakangas, Paasio, Seppälä ja Suikkanen (2015, 405) kritisoivat kotimaista keskustelua sosiaalityön vaikuttavuudesta konkretian ja tulosten puutteesta sekä toteavat että ”vaikuttavuuden arviointi vaatii luotettavia havaintoja ihmisten ja ryhmien hyvinvoinnin muutoksesta”. He ehdottavat standardoitujen mittareiden käyttöä, mutta heidänkin ehdotuksessaan mittarit ovat käytössä vain asiakkaan asiakkuuden aikaisen tilanteen objektiiviseen mittaamiseen, ei pitkäaikaisseurantaan intervention vaikuttavuuden näkökulmasta.

Helsingin Sanomat teki laajan artikkelin 15.9. huostaanotosta (Vasantola, 2024). Siinä oli niinkään pyritty selvittämään miten voidaan mitata lastensuojelun, tässä tapauksessa huostaanoton onnistumista. Artikkelissakin todetaan ”*Lastensuojelusta tilastoidaan yhtä ja toista, mutta kukaan ei seuraa, paraniko lapsen elämä lopulta vai ei.*” Vaikka varsinaista vaikuttavuustutkimusta ei juuri tehdä, seurataan huostaanotettujen lasten elämäntilannetta jossakin määrin. Esimerkiksi artikkelissa nostetaan Maija Haapalan sekä Antti Kääriälän tutkimukset, jotka molemmat osoittavat, että huostaanotettujen lasten koulupolut katkeavat, apua olisi tarvinnut aiemmin ja aikuisiässä vaikeuksia elämäntilannassa on enemmän kuin verrokeilla. Tutkimukset kartoittavat kuitenkin vain elämäntilannetta, eivät tiettyjen interventioiden vaikuttavuutta ja ovat siksi suuntaa-antavia.

Maija Haapalan väitöskirjatutkimus on tällä hetkellä vasta tekeillä, mutta siinä nimenomaan ”*tavoite on ilmiön laajan ymmärtämisen lisäksi tutkia olosuhteita, joissa kiireellinen sijoitus ajankohtaistuu ja millaisia vaikutuksia kiireellinen sijoitus eli interventio saa aikaan, millaisin mekanismein ja kenen toimesta.*” (Tampereen Yliopisto 2024). Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa uutta tietoa huostaanoton vaikuttavuudesta, joten sen tulokset ovat varmasti mielenkiintoisia myös perhekuntoutuksen näkökulmasta ja toivottavasti menetelmien soveltuvuutta voisi arvioida myös perhekuntoutuksen vaikuttavuuden tutkimuksessa.

Antti Kääriälän (Kääriälä 2020, 6-7) väitöstutkimus koostuu neljästä määrällisestä tutkimuksesta, jotka perustuvat eri aineistoihin. Ensimmäinen tutkimus on systemaattinen kirjallisuuskatsaus, jossa tarkastellaan, miten kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset pärjäävät nuorina aikuisina Pohjoismaissa. Katsauksen tuloksena löydettiin 20 pohjoismaista määrällistä tutkimusta, jotka osoittivat, että sijoitetut lapset kohtaavat muita useammin hyvinvointia uhkaavia riskejä ja vastoinkäymisiä nuorena aikuisena. Maiden välisten tulosten vertailua vaikeutti kuitenkin tutkimusten erilaiset toteutustavat.

Kolme muuta tutkimusta hyödyntävät olemassa olevia kansallisiin rekisteritietoihin perustuvia syntymäkohorttiaineistoja. Näistä yksi tutkimus sisältää aineistoja Suomesta, Ruotsista ja Tanskasta, kun taas kaksi muuta keskittyvät suomalaisiin aineistoihin. Näissä tutkimuksissa tarkastellaan sijoitettujen lasten koulutustasoa eri maissa, heidän varhaisen aikuisuuden koulutus- ja työelämäpolkujaan Suomessa sekä mielenterveyden ja neurologisten häiriöiden vaikutusta heidän heikompaan koulumenestykseensä. (Kääriälä 2020, 6-7)

Tulokset osoittavat, että sijoitettujen lasten osallisuuden parantamiseen liittyvät haasteet ovat samankaltaisia kaikissa Pohjoismaissa. Keskeinen havainto on, että sijoitettujen lasten vaikeudet kiinnittyä opintoihin ja työelämään ovat yleisempiä ja usein pitkäkestoisia verrattuna muihin lapsiin. Tämä tulisi huomioida nykyistä paremmin ennaltaehkäisevissä toimissa, sijoituksen aikaisessa työskentelyssä sekä lastensuojelun jälkihuollon palveluissa. (Kääriälä 2020, 6-7)

4 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyö on tehty kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Tässä kappaleessa esitellään opinnäytetyön toteutus sekä erityisesti tutkimusmenetelmä ja aineiston käsittely- ja analysointimenetelmät.

4.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailevan kirjallisuuskatsauksen menetelmin kuvata, minkälaisia menetelmiä perhekuntoutuksen vaikutuksen arviointiin on kehitetty tutkimuskirjallisuudessa tai minkälaisia vaikuttavuuden arvioinnin menetelmiä lastensuojelussa muuten kuin perhekuntoutuksessa on kehitetty. Lisäksi katsauksessa kartoitetaan lastensuojelun ja erityisesti perhekuntoutuksen vaikuttavuuden arvioinnin problematiikkaa.

Opinnäytetyön ensisijainen tavoite on nimenomaan koota tietoa ja tarkastella perhekuntoutuksen vaikuttavuutta. Hypoteesi kuitenkin on, että perhekuntoutuksen vaikuttavuudesta löytyy vain vähän tutkimuskirjallisuutta ja siksi mukaan tarkasteluun otetaan tutkimuksia vaikuttavuuden arvioinnista lastensuojelun muilla osa-alueilla.

Vaikuttavuus tässä ymmärretään perhekuntoutuksen pitkäaikaiseen vaikutukseen perheen kokonaistilanteen kohentumisessa objektiivisilla mittareilla mitattuna. Vaikuttavuudella ei tarkoiteta perheenjäsenen omaa subjektiivista arviota lyhyen seurantajakson aikana, joka on enemmän verrattavissa tyytyväisyys- tai palautekyselyyn.

Opinnäytetyön tutkimuskysymys on ”Miten perhekuntoutuksen vaikuttavuutta on tutkimuskirjallisuudessa tutkittu?”

4.2 Kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsaus on systemaattinen ja kattava menetelmä olemassa olevan tutkimustiedon keräämiseksi, arvioimiseksi ja yhteenvedoksi tietyltä aihealueelta tai tutkimuskysymyksestä. Se on keskeinen tutkimusmenetelmä erityisesti humanistisissa ja yhteiskuntatieteissä, mutta sen käyttö on laajentunut myös luonnontieteisiin ja lääketieteeseen. Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on tarjota kokonaisvaltainen kuva tutkimusaiheesta, tunnistaa tutkimuksen

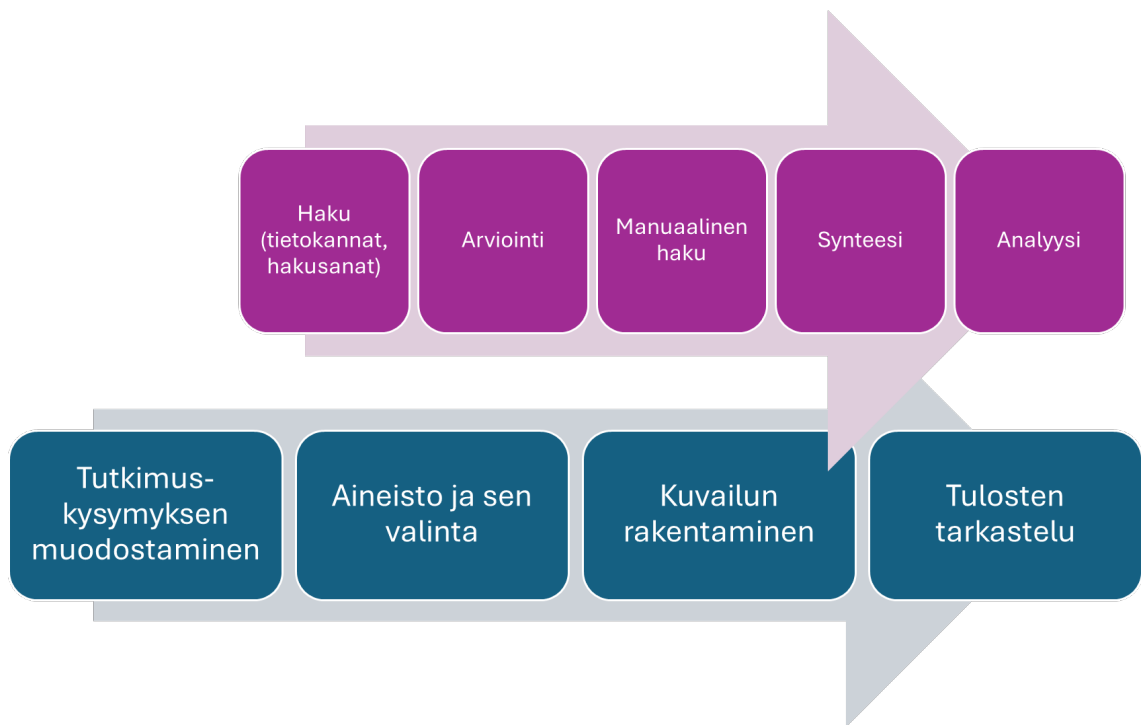
keskeiset teemat, menetelmät ja löydökset sekä havaita mahdolliset tutkimusaukot ja ristiriitaisuudet. (Vilka 2023, 10)

Kirjallisuuskatsauksia on useita eri tyyppiä, kuten narratiiviset katsaukset, systemaattiset katsaukset ja meta-analyysit. Narratiivinen katsaus keskittyy aiheen laajaan ja kvalitatiiviseen tarkasteluun, kun taas systemaattinen katsaus noudattaa tarkasti määriteltyjä vaiheita ja kriteerejä aineiston keräämisessä ja analysoinnissa. Meta-analyysi yhdistää kvantitatiivisesti useiden tutkimusten tulokset, tarjoten tilastollisesti vahvemman kokonaiskuvan tutkittavasta ilmiöstä. (Salminen 2011, 6-8)

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on usein etsiä vastauksia kysymyksiin, mitä ilmiöstä tiedetään tai mitkä ovat ilmiön keskeiset käsitteet ja niiden väliset suhteet. (Kangasniemi, Utriainen, Ahonen, Pietilä, Jääskeläinen ja Liikanen 2013, 294)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailevan kirjallisuuskatsauksen menetelmin kuvata, minkälaisia menetelmiä perhekuntoutuksen vaikutuksen arviointiin on kehitetty tutkimuskirjallisuudessa tai minkälaisia vaikuttavuuden arvioinnin menetelmiä lastensuojelussa muuten kuin perhekuntoutuksessa on kehitetty. Lisäksi katsauksessa kartoitetaan lastensuojelun ja erityisesti perhekuntoutuksen vaikuttavuuden arvioinnin problematiikkaa. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi on kuvaileva kirjallisuuskatsaus soveltuvin tutkimusmenetelmä.

Kangasniemi ym. (2013, 294) jäsentävät kirjallisuuskatsauksen neljän vaiheen kokonaisuudeksi, jonka muodostavat: 1) tutkimuskysymyksen muodostaminen, 2) aineiston valitseminen, 3) kuvailun rakentaminen ja 4) tuotetun tuloksen tarkasteleminen. Heidän mukaansa vaiheet etenevät hermeneuttisesti ja päällekkäisesti suhteessa toisiinsa vaikka ne voidaankin esittää erillisinä. (Kangasniemi 2013, 294). Vilka (2023, 15) puolestaan rakentaa menetelmän ns. SALSA kehyksen ympärille. Lyhenne tulee englanninkielisistä sanoista search, appraisal, synthesis, analysis. Hän suosittelee katsaustyyppistä riippumatta salsa -kehyksen käyttöä tutkimuksen laadun parantamiseksi ja ajankäytön suunnittelun tueksi (Vilka 2023, 15). Kuviossa 1 on yhdistetty Kangasniemen ja Vilkan ehdottamat kehykset kirjallisuuskatsaukselle.

Kuvio 1: Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen prosessi Kangasniemi ym. (2013, 294) (sininen) ja Vilka (2023, 15) (purppura) mukailten

Narratiivisen kirjallisuuskatsauksen synonyyminä käytetään kuvailevaa kirjallisuuskatsausta (Vilka 2023, 18). Siinä tutkimuksista etsitään vastausta siihen mitä ilmiöstä tiedetään, mitkä ovat ilmiön keskeiset käsitteet ja käsitteiden keskinäiset suhteet. Vilkan (2023, 18) ja Salmisen (2011, 6) mukaan narratiivinen katsaus on muita katsaustyyppejä vapaampi tiedonhaussa ja siinä miten tarkkaan erilaiset aineiston valintakriteerit tulisi määritellä.

4.3 Kirjallisuuskatsauksen toteuttaminen

Aloitin kirjallisuuskatsauksen viimeistelemällä ensin tutkimuskysymyksen. Kun tämä oli tehty valitsin hyödynnettävät tietokannat sekä määrittelin hakutermit joita aion käyttää, eli tein hakusuunnitelman. Hakusuunnitelma on kuvattu tarkalla tasolla Taulukossa 1. Hakutermien valinnassa pyrin mahdollisimman tarkkaan vastaavuuteen tutkimuskysymyksen kanssa. Kohdistin hakuni ensisijaisesti englanninkielisiin aineistoihin, mutta tein haun myös

suomenkielisiin tutkimuksiin. Hakutermien muotoilussa sekä tietokantojen etsinnässä ja käytössä hyödynnettiin Laurean tietopalveluiden ammattitaitoista ohjausta ja neuvontaa.

Ensimmäisessä vaiheessa tarkastelin hakutuloksia otsikkojen valossa ja poistin niistä sellaiset, jotka liittyivät jonkin sairauden kuntoutukseen. Näitä tuloksia oli englanninkielisessä kirjallisuudessa runsaasti huolimatta rajauksesta perhetyöhön. Tämän jälkeen luin jäljelle jääneiden tutkimusten abstraktit sekä avainsanat minkä lisäksi silmäilin koko tutkimuksen läpi.

Taulukko 1. Hakusuunnitelma (mukaillen Vilka 2023, 58)

Tutkimuskysymykset	Miten perhekuntoutuksen pitkäaikaista vaikuttavuutta on käsitelty tutkimuskirjallisuudessa? Miten lastensuojelun pitkäaikaista vaikuttavuutta on käsitelty tutkimuskirjallisuudessa	
Hakusanat	lastensuojelu; lastensuojelun vaikuttavuus; perhekuntoutus; perhekuntoutuksen vaikuttavuus	
Tietokannat	EBSCO Host, Science Direct Elsevier, GoogleScholar, ProQuest, Julkari, journal.fi	
Mukaanottamisen kriteetit	Vertaisarvioitu, tieteellisessä lehdessä julkaistu, ajanjaksolla alkaen 2014, alkuperäisartikkeli suomeksi tai englanniksi, koko teksti saatavilla	
Poissulkemisen kriteerit	vertaisarvioimattomat artikkelit, raportit, pääkirjoitukset, uutiset, kolumnit, ammattilehdet, opinnäytetyöt, muut kuin englannin- ja suomenkieliset artikkelit	
Hakulauseke	perhekuntoutus OR lastensuojelu AND vaikuttavuus	"family rehabilitation" AND (effects or impact or consequences) AND "long term" AND children AND "child welfare"

4.4 Aineiston analysointimenetelmät

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen aineiston analyysi- tai käsittelyosan rakentaminen on menetelmän keskeinen osa, jonka tarkoituksena on vastata tutkimuskysymykseen huolellisesti valitun aineiston avulla. Tämä prosessi tuottaa laadullista kuvausta ja mahdollistaa uusien johtopäätösten tekemisen. Kuvaailussa yhdistetään ja analysoidaan sisältöä kriittisesti sekä syntetisoidaan tietoa eri tutkimuksista. (Kangasniemi ym. 2013, 296)

Tuomen ja Sarajärven (2018, luku 4) mukaan sisällönanalyysin tarkoituksena on muodostaa sanallinen ja ymmärrettävä kuva tutkittavasta ilmiöstä. Aineiston kautta avautuu näkökulma kyseiseen ilmiöön, ja analyysin aikana aineisto jäsennetään tiiviiseen ja selkeään muotoon, säilyttäen kuitenkin sen olennaisen informaation.

Tutkimuskysymyksen mukaisesti kuvauksen rakentaminen sisältää eri laadullisten aineiston analyysimenetelmien elementtejä. Keskeisenä tavoitteena on kuitenkin synteesin luominen. Valitusta aineistosta etsitään ilmiön kannalta merkityksellisiä seikkoja, jotka ryhmitellään sisällöllisiksi kokonaisuuksiksi (Kangasniemi ym. 2013, 297). Laadullinen sisällönanalyysi muistuttaa teemoittelua, ja näitä termejä käytetäänkin usein toistensa synonyymeinä. Sisällönanalyysin ydin on aineiston tarkastelussa: siinä selvitetään, mistä asioista, aiheista ja teemoista aineisto viestii. (Vuori 2021)

Vilkan mukaan (2023, luku 3) kirjallisuuskatsauksen sisällönanalyysi koostuu kolmesta vaiheesta. Ensimmäisessä eli aineiston järjestämisvaiheessa selvitetään mm. mikä oli tutkimuksen aihe, teoria ja menetelmä valituissa tutkimuksissa, mikä oli tutkimuksen tavoite sekä mahdollinen riippuva muuttuja. Tässä vaiheessa voi tukena käyttää taulukoita, kuvia ja kaavioita. Toisessa vaiheessa siirrytään tehdyistä havainnoista tuloksiin ja päätelmiin. Kolmannessa vaiheessa analyysi ja tulokset kuvataan ja havainnollistetaan.

Kirjallisuuskatsauksessa voidaan laadullisten menetelmien lisäksi hyödyntää myös kuvailevia määrällisiä menetelmiä. Näiden avulla voidaan esimerkiksi laskea tiettyjen teemojen tai sisältöjen esiintyvyyttä ja järjestää ilmiöitä yleisyyden tai keskeisyyden mukaan. Määrällisen analyysin avulla aineistosta voidaan tunnistaa tyypillisimmät näkemykset tai tutkimustulokset kohdeilmiöstä sekä havaita ilmiöön liittyviä suhteita ja vaikutuksia (Kangasniemi ym. 2013, 297).

4.5 Aineiston analyysi

Tässä työssä on edetty Vilkan kuvaaman kirjallisuuskatsauksen sisällönanalyysin mukaisesti. Kyseessä on ns. kartoittava sisällönanalyysi, jonka vastaa aineiston eli tutkimusten kautta siihen, millaisia ovat keskeisimmät tutkimusasetelmat tai teemat tai minkälaisilla asiakasryhmillä tutkimusta on tehty (Vilka 2023, luku 3).

Kirjallisuuskatsauksen aineiston analyysimenetelmänä käytettiin induktiivista sisällönanalyysia, joka mahdollistaa aineistosta nousevien keskeisten teemojen ja merkitysten tunnistamisen ilman ennako-oletuksia tai valmiita luokittelukehikkoja. Ensimmäisessä vaiheessa aineisto luettiin läpi useaan kertaan, minkä jälkeen tekstistä tunnistettiin olennaisia ilmaisuja ja sisältöjä, jotka liittyivät tutkimuskysymyksiin. Nämä ilmaisut pelkistettiin aineiston keskeisen sisällön tiivistämiseksi.

Edelläkuvattu aineiston analyysin alku vastaa tyyppittelyä, joka on keskeinen laadullisen analyysin menetelmä. Siinä tutkimusaineistosta tunnistetaan ja tiivistetään toistuvia ja ominaisia piirteitä, tapahtumaketjuja tai merkityksiä. Analyysin tavoitteena on yksinkertaistaa ja yleistää aineistoa havainnollisten tyyppien muotoon. Tämän prosessin kautta aineistosta voidaan luoda tyyppikuvauksia, jotka kuvaavat sen olennaisia ominaisuuksia. (Jyväskylän Yliopisto 2024).

Teoriassa sisällönanalyysi jatkuisi ryhmittelyllä ja tarkemmilla luokitteluilla, mutta koska tässä aineisto jäi kokonaisuudessaan pieneksi, ei ryhmittely olisi tuottanut analyysille lisäarvoa. Aineisto analysoitiin ja esitetään tässä kokonaisuudessaan ja sieltä on poimittu olennaiset asiat esiin nousseiden teemojen perusteella. Tämä prosessi mahdollisti aineiston syvällisen tarkastelun ja aineistosta esiin nousseiden ilmiöiden ymmärtämisen tutkimuskysymysten kannalta relevantilla tavalla.

Kangasniemi ym. (2013, 297) mukaan johtavana näkökulmana työssä on ollut synteessin luominen, jolla kirjallisuuskatsauksen aineistosta on haettu vaikuttavuuden tutkimuksen kannalta merkityksellisiä seikkoja ja nämä on ryhmitelty edelleen sisältökokonaisuuksiksi.

5 Tulokset

Seuraava kappale keskittyy kirjallisuuskatsauksen tulosten esille tuomiseen. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tulokset tarjoavat syvällisen ymmärryksen tutkittavasta ilmiöstä. Tässä osiossa esitetään analyysin keskeiset havainnot ja synteetit, jotka on saatu yhdistämällä ja arvioimalla eri tutkimusten sisältöjä. Tulokset valottavat ilmiön merkityksellisiä piirteitä ja auttavat hahmottamaan sen laajempia vaikutuksia ja yhteyksiä.

5.1 Ensisijaiset tulokset alkuperäiseen tutkimusasetelmaan

Hakutermeillä ei käytännössä löytynyt lainkaan tieteellisiä tutkimuksia perhetyön vaikuttavuudesta. Englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudessa löytyi yksi tieteellinen tutkimus, jossa tutkittiin valitun laitoksessa toteutettavan päihdekuntoutusmenetelmän vaikutuksia lasten kaltoinkohtelun ilmentyvyyteen. Tutkimuksessa oli mukana myös verrokkiryhmä. Suomenkielisestä kirjallisuudesta löytyi niinkään yksi suoraan perhekuntoutuksen vaikuttavuuteen liittyvä tutkimus lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syitä, taustoja, palveluita ja kustannuksia peilaten, joka oli kokosi yhteen ns. HuosTa-hankkeen (2014-2015) päätulokset. Vaikuttavuutta arvioitiin kuitenkin tässä vain sosiaalityöntekijöille tai sosiaaliohjaajille tehdyn kyselyn kautta ja heidän arvioonsa perustuen eikä tutkimus sisältänyt pitkäaikaisseurantaa. Lisäksi Suomeksi löytyi yksi ei-tieteellinen mielipidekirjoitus aiheesta. Taulukko 2 näyttää tietokannoittain hakutermien avulla saadut tulokset sekä näistä ne, jotka vastaavat tutkimuskysymykseen.

Taulukko 2. Tutkimuskysymykseen vastanneiden tutkimusten määrä hakutuloksissa tietokannoittain

Tietokanta	Hakutermi	Tuloksia	Tutkimus-kysymykseen liittyviä
Science Direct Elsevier	"family rehabilitation" AND (effects or impact or consequences) AND children AND "child welfare"	8	0
	family rehabilitation AND (effects or impact or consequences)	47	0
EBSCO host	"family rehabilitation" AND (effects or impact or consequences) AND long	11	0

	term AND (children or adolescents or youth) AND "child welfare"		
	family rehabilitation AND (effects or impact or consequences) AND (children or adolescents or youth) AND "child welfare" NOT healthcare	119	1
	child protection AND (effects or impact or consequences) AND long term	364	
ProQuest	"family rehabilitation" AND "child welfare"	7	0
GoogleScholar	"family rehabilitation" AND (effects or impact or consequences) AND "long term" AND children AND "child welfare"	107	1
Julkari	perhekuntoutus AND vaikuttavuus dc.date.issued:[2014 TO 2024]	22	1
journal.fi	perhekuntoutus AND vaikuttavuus	4	1

5.2 Tulosten tarkempi kuvaus

Kirjallisuuskatsauksessa löytyi vain kaksi mukaanottokriteerit täyttävää tieteellistä tutkimusta perhekuntoutusinterventioiden vaikuttavuudesta.

Yhdysvaltalaisessa Pollock ja Greenin vuoden 2015 tutkimuksessa ”*Effects of a Rural Family Drug Treatment Court Collaborative on Child Welfare Outcomes: Comparison Using Propensity Score Analysis*” arvioitiin maaseudulla toteutettuna valitun päihdekuntoutus menetelmän vaikutusta lasten hyvinvointiin nk. propensity score matching -menetelmällä, jossa kaltaistetaan koe- ja kontrolliryhmät taustamuuttujiltaan mahdollisimman samankaltaisiksi. Tutkimus osoitti, että hoidossa olleiden lasten ryhmällä oli pidempi oleskelu lastensuojelussa, mutta oli huomattavasti vähemmän todennäköistä kokea kaltoinkohtelua intervention jälkeen (11% esiintyvyys) kuin perheissä, joissa vanhemmat käyttivät päihteitä, mutta eivät osallistuneet

kuntoutusmenetelmään (71% esiintyvyys). Kaltoinkohtelua mitattiin lastensuojeluilmoituksen tyyppisellä ilmoituksella.

Heino, Hyry, Ikäheimo, Kuronen ja Rajala (2016) tutkivat HuosTa -hankkeessa lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syitä, taustoja, palveluita ja kustannuksia lapsikohtaisella kyselyaineiston perusteella, jonka vastaajina olivat sosiaalialan ammattilaiset, Vastuksia saatiin 410 kpl. Pääpaino raportissa on syiden, taustojen ja palveluiden kuvaamisella. Tutkimuksen tuloksista todetaan että ” *Sosiaalityöntekijät arvioivat lasten saamien palvelujen vaikuttavuutta. Kotiavun nähtiin parantaneen paljon lapsen tilannetta. Vaikka sitä oli annettu määrällisesti keskimäärin runsaasti lasta kohden, sitä oli kuitenkin saanut vain 10 prosenttia lapsista. Myös perhetyö oli parantanut joka toisen sitä saaneen lapsen tilannetta paljon. Moni lapsi sai perhetyötä, mutta sitä annettiin kuitenkin määrällisesti keskimäärin vähemmän kuin koti-apua. Päivähoidon kautta saatu tuki näyttäytyi merkityksellisenä, mutta sosiaalityöntekijöiden mukaan sitä oli kuitenkin järjestynyt hyvin vähän. Rahallisella avustuksella arvioitiin olevan myös melko paljon merkitystä lapselle. Erityisesti kohdennetun loma- ja leiritoiminnan arvioitiin helpottaneen ja parantaneen lapsen tilannetta paljon.*” Tutkimuksessa perhekuntoutus oli erittäin pienessä roolissa ja sen vaikuttavuutta ei oltu erikseen arvioitu millään tasolla.

5.3 Haun laajentaminen lastensuojeluun

Alkuperäisen suunnitelman mukainen haku tuotti varsin laihasti tuloksia. Tästä syystä, yhdessä opinnäytetyöohjaajan kanssa, päätettiin laajentaa hakua niin, että hakutermiksi otettiin myös ”child protection” vaikuttavuutta kuvaavien hakusanojen lisäksi. Tällä saatiin hie- man enemmän tuloksia. Otsikon ja abstraktin katselmoinnin jälkeen haku tuotti 13 artikkelia, joista tarkemmalla luvulla aidosti lastensuojelun vaikuttavuuteen liittyviä tuloksia on viisi. Nämä viisi valittiin tarkempaan tarkasteluun tässä. Tulokset esitellään julkaisuvuoden mukaan tuoreimmasta lähtien.

5.3.1 Kotiin vietävän perhetyön vaikutus lastensuojeluilmoituksiin

Simon, Lau ja Franke (2024) tutkivat Yhdysvalloissa noin 8,500 perhettä jopa seitsemän vuoden seurantajakson aikana. Puolet perheistä saivat kotiin vietävää (home-based, differential response (HBDR) services) perhetyötä ja puolet ei. Kotiin vietävää perhetyötä tarjottiin perheille, joissa oli alle 5 vuotias lapsi, ja joilla ei ollut aiempaa lastensuojelun asiakkuutta.

Perhetyötä tarjottiin vähintään kaksi kertaa kuukaudessa, mutta myös viikoittain kuuden tai 12 kuukauden ajan.

Tutkijat tarkastelivat ryhmien välisiä eroja uusien lastensuojeluilmoitusten määrässä sekä lastensuojeluilmoitusten esiintyvyydessä. Analyysit osoittivat, että lastensuojeluilmoitusten esiintyvyys perhetyötä saaneissa perheissä oli 7,9 %, mikä oli hieman korkeampi kuin vertailuryhmässä. Perhetyötä saaneilla perheillä oli kuitenkin alhaisemmat ilmoitusten määrät yhden vuoden ja koko tutkimusjakson aikana verrattuna vertailuryhmään. Lisäksi perhetyön kokonaisuuden vastaanottaneissa perheissä sekä uusien lastensuojeluilmoitusten määrä että lastensuojeluilmoitusten esiintyvyys oli alhaisempi kuin vertailuryhmässä.

Tutkijoiden havainnot viittaavat siihen, että perhetyötä tarjoavat lasten kaltoinkohtelun ehkäisyohjelmat voivat vaikuttaa lyhyen ja pitkän aikavälin lastensuojeluilmoitusten uusimiseen suuren riskin perheiden keskuudessa. On tärkeää varmistaa, että suunniteltu perhetyö suoritetaan kokonaisuudessaan loppuun.

Tutkijat toteavat, että luotettavan vertailuryhmän määrittäminen on hankalaa. Lisäksi erilaiset perheiden taustoihin liittyvät demografiset tekijät saattoivat vaikuttaa tuloksiin.

Tutkimuksessa ei ole määritelty kotiin vietävän perhetyön sisältöä kovinkaan tarkasti. Siinä todetaan lähinnä, että sosiaaliohjaaja tai -työntekijä selvitti perheen haasteita kuten päihteiden tai väkivallan käyttöä, mielenterveysongelmia tai arjen hallinnan haasteita sekä ohjasi eteenpäin jatkohoitoon. Artikkelin perusteella kyse ei ollut mistään strukturoidusta menetelmästä tai sellaisen käytöstä, lähinnä perheiden tilanteen mukaan räätälöidystä tuesta.

5.3.2 Varhaiskasvatusikäisten lasten vanhemmille tarjotun tuen vaikutus väestötason mittareihin

Gubbels, Assink, Ravesteijn, Weeland, Chhangur, Bouwmeester-Landweer, van den Heijkant, ja van der Put (2023) tutkivat kolmen eri vanhemmille suunnatun ohjelman pitkäaikaisia vaikutuksia lasten kaltoinkohteluun hallinnollisen tiedon avulla.

Tutkimuksessa oli mukana varhaiskasvatusikäisten lasten vanhemmille Hollannissa tarjottavat Supportive Parenting, VoorZorg ja Incredible Years tukimallit. Supportive parenting on kotiin vietävää perhetyötä, jonka tarkoituksena on vanhemmuuden tukeminen ja perheen sosiaalisten verkostojen vahvistaminen. Ohjelma kestää 18 kuukautta, jonka aikana perhettä tavataan kuusi kertaa 75 min sessioissa sekä kerran etänä. VoorZorg ohjelman ensisijainen tavoite on lasten kaltoinkohtelun ehkäisy. VoorZorg on myös kotiin vietävää perhetyötä. Ohjelma koostuu noin 10 kotikäynnistä raskauden aikana, 20 lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana ja 20 toisen elinvuoden aikana. VoorZorg keskittyy kuuteen osa-alueeseen: (1) äidin terveydentila,

(2) lapsen terveys ja turvallisuus, (3) äidin henkilökohtainen kehitys, (4) äiti roolimallina, (5) äidin suhde kumppaniin, perheeseen ja ystäviin ja (6) yhteiskunnan tukirakenteiden käyttö. The Incredible Years malli keskittyy erityisesti lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukemiseen ja kehittämiseen ryhmämuotoisen toiminnan kautta. Incredible Yearsin perusmuunnelma koostuu 14 viikoittaisesta 2 tunnin ryhmätunnista ja yhdestä tehosteistunnosta (yhteensä 15 kertaa) 8-15 vanhemman ryhmissä. Ohjelma alkaa keskittymällä positiivisiin vanhemmuuden strategioihin, kuten leikkiin, kehumiseen ja kannustimiin. Sen jälkeen keskustellaan tehokkaasta rajojen asettamisesta, ei-toivotun käyttäytymisen huomiotta jättämisestä ja ns. Jäähy-strategioista.

Vaikuttavuutta tutkittiin väestötasolla siihen miten tulokset heijastuvat lastensuojeluilmoitusten määrään, lasten sijoittamiseen kodin ulkopuolelle, lasten tai heidän vanhempinsa joutumiseen rikosten uhriksi sekä vanhempien rekisteröintiin rikoksesta epäillyksi.

Tutkijat eivät löytäneet tukea sille, että tukiohjelmien tarjoamisella olisi ollut vaikutusta tutkittuun neljään mittariin. Tutkijat tuovat esille, että verrattain pieni otoskoko sekä valittujen mittareiden alhainen esiintyvyys haastavat hallinnollisia tietoja käyttävät tutkimukset. Näistä rajoituksista huolimatta tutkijat pohtivat, että hallinnolliset tiedot voivat olla hyödyllisiä vaikutusten tutkimiseen.

5.3.3 The Incredible Years - ohjelman vaikuttavuus alle kouluikäisillä lapsilla

Karjalainen, Santalahti, Aronen ja Kivuruusu (2021) tutkivat niinkään The Incredible Years mallin vaikuttavuutta perheissä, joilla on lastensuojelun asiakkuus ja jatkoa Incredible Yearsin lisäksi saivat joitakin muita lastensuojelun tukipalveluita. Tutkimuksessa oli mukana 102 lasta, joista vuoden tarkkailujakson kohdalla oli jäljellä 89. Lapset olivat 3-7 vuotiaita. Perheistä puolet osallistuivat 19 viikon mittaiseen Incredible Years ohjelmaan. Tutkimus tehtiin Suomessa.

Muutoksen mittarina käytettiin lasten käytöshäiriöiden esiintyvyyttä hyödyntäen CBCL eli Child Behavior Checklist ja ECBI eli Eybergin lasten käytöskyselyitä. Tutkimuksen mukaan lasten käyttäytymisongelmat vähenivät lähtötilanteesta vuoden seurantaan sekä interventio-että kontrolliryhmissä. Positiivisia muutoksia ei havaittu päiväkodissa/koulussa lähtötilanteesta hoidon jälkeiseen tai vuoden seurantaan, eikä ryhmien välillä ollut merkittäviä eroja muutoksissa.

Tutkijat toteavat johtopäätöksenä, että The Incredible Years vanhemmuusohjelma näyttää olevan tehokas interventio lasten käyttäytymisongelmiin lyhyellä aikavälillä perheissä, joilla

on lastensuojelun asiakkuus. Sen sijaan positiivisten vaikutusten ylläpitäminen ja yleistäminen päivähoito- tai koulukontekstiin on haastavaa.

Tutkijat toteavat, että sekä tutkimuksen interventio- että kontrolliryhmät olivat lastensuojeluasiakkuuksissa olevia perheitä samoista kaupungeista. Näissä kaupungeissa missä Incredible Years on käytössä ja henkilökunta on saanut sen käyttöön koulutusta, on mahdollista, että myös kontrolliryhmä on tahattomasti saanut samantyyppistä tukea ja interventiota eli kontrolliryhmä ei ole täysin puhdas (Karjalainen ym. 2021, 10)

5.3.4 Läheisneuvonpidon vaikutuksia

Dijkstra, Creemers, van Steensel, Deković, Stams ja Asscher (2018) tutkivat läheisneuvonpidon lyhyen ja pitkän aikavälin vaikutuksia lastensuojelun asiakkuudessa oleviin 69 perheeseen erityisesti lasten turvallisuuden näkökulmasta.

Läheisneuvonpito (Family Group Conference) on lastensuojelussa käytetty strukturoitu interventio lapsiperheille, jota voidaan käyttää eri vaiheissa lastensuojeluprosessia eri-ikäisille lapsille. Läheisneuvonpidon tavoite on vahvistaa lastensuojelussa lapsen ja perheen osallisuutta, lapsen läheisverkostoja ja vaikuttaa myönteisesti lapsen hyvinvointiin. Läheisneuvonpidolla vahvistetaan lapsi- ja perhelähtöisyyttä lastensuojeluprosessissa. (Kasvun tuki 2024).

Tutkijat tarkastelivat myös läheisneuvonpidon kustannuksia suhteessa lastensuojelun toimenpiteisiin, joissa ei käytetty läheisneuvonpitoa menetelmänä. Tutkijat eivät löytäneet lainkaan yhteyttä läheisneuvonpidon käytöllä ja tutkimuksissa valittujen vaikuttavuusmittareiden välillä eli lasten turvallisuudella tai sosiaalisten suhteiden vahvistumisella. Vaikutuksia tutkittiin lasten kaltoinkohtelun tapausten määrään, vanhempien arvioon oman vanhemmuuden vahvistumisesta sekä vanhempien arvioon perheen sosiaalisen tuen määrästä. Ainoastaan vaikutukset vanhempien arvioon vanhemmuuden vahvistumisesta olivat hieman positiivisia lyhyellä aikavälillä.

5.3.5 Vuorovaikutusterapian vaikutus pahoinpitelyihin

Kennedy, Kim, Tripodi, Brown ja Gowdy (2016) tutkivat vanhemman ja lapsen vuorovaikutusterapian (Parent-child interaction therapy) vaikutuksia tulevaisuudessa lasten pahoinpitelyihin. Tutkimus oli kooste kuudesta aiemmasta aiheesta tehdystä tutkimuksesta.

Vaikuttavuuden mittareina olivat fyysisen pahoinpitelyn toistuminen, lasten hyväksikäytön mahdollisuus ja vanhemmuuden stressi. Tulokset osoittivat että PCIT-hoitoa saavilla

vanhemmilla oli huomattavasti vähemmän fyysisen väkivallan uusiutumista ja merkittävästi suurempia vanhemmuuden stressi-indeksin laskuja kuin vertailuryhmissä. Lasten hyväksikäyttöpotentiaalin väheneminen sen sijaan ei ollut merkittävää. PCIT näyttää olevan tehokas vähentämään fyysisen väkivallan toistumista ja vanhemmuuden stressiä fyysisesti väkivaltaisissa perheissä, ja suurimmat hoitovaikutukset havaitaan pitkäaikaisen fyysisen väkivallan toistumisen yhteydessä.

6 Pohdinta

Kirjallisuuskatsauksen tulokset herättävät monenlaisia kysymyksiä erityisesti liittyen sosiaalityön, tässä tarkemmin lastensuojelun ja perhekuntoutuksen vaikuttavuuden tutkimuksen problematiikkaan. Tässä pohdinta -luvussa esittelen keskeisiä pohdintoja tuloksiin ja niiden merkityksellisyyteen liittyen.

6.1 Lastensuojelun vaikuttavuuden tutkimisen luonteesta

Koska kirjallisuuskatsauksen tulokset olivat ensimmäisellä yrittämällä olemattomia ja toisella-kin jokseenkin laihoja, aloin etsiä ja tutkia laajasti aiheen ympärillä muutoin käytävää akateemista keskustelua tieteellisten tarkastelujen, raporttien ja tutkimusten avulla.

Aaltio ja Eriksson (2023, 319) toteavat, että suurin osa suomalaisesta lastensuojelun vaikuttavuustutkimuksesta on tähän mennessä keskittynyt sijaishuoltoon. Sijaishuollon vaikutuksia lasten, nuorten ja vanhempien elämään on Suomessa tarkasteltu pääasiassa rekisteriaineistojen avulla. Sijoituksen jälkeistä elämäntilannetta on tutkittu analysoimalla esimerkiksi lasten ja nuorten terveyttä, kuolleisuutta, rikollisuutta, päihteiden käyttöä, koulutusta sekä toimeentuloa sijoituksen jälkeen ja nuorena aikuisena. Näiden tutkimusten mukaan lapsena sijoitetut pärjäävät usein huonommin kuin ikätoverinsa, joita ei ole sijoitettu.

Aaltion ja Erikssonin (2023, 320) mukaan lastensuojelun vaikuttavuuden mittaamista hankaloittavat kolme näkökohtaa. Ensimmäinen on etteivät *sosiaalityön toimijat tyypillisesti halua jäsentää käytännön asiakastyötä selkeästi määriteltävissä oleviksi menetelmiksi tai interventioksi* vaan puhuvat laajasti esimerkiksi lapsikeskeisyydestä tai suhdeperustaisuudesta. Toinen haaste on lastensuojelun tavoitteiden laaja-alaisuus, epäspesifisyys ja konkretian puute, jolloin niiden saavuttamisen todentaminen on hankalaa. Tällainen tavoite on esimerkiksi lapsen kasvun ja kehityksen turvaaminen. Kolmas haaste kirjoittajien mukaan on tietopohjan puutteellisuus, hajanaisuus ja ohuus; tietoa ei yksinkertaisesti ole rekistereissä.

Eronen ja Laakso (2016) tekivät niinkään laajan kirjallisuuskatsauksen kansainvälisistä tieteellisistä tutkimuksista lastensuojelun toimintamalleihin ja vaikuttavuuteen liittyen. Kattavasta kirjallisuuskatsauksen lähtökohdasta huolimatta, tutkimuksen tarkasteluun valikoitui vain 20 tieteellistä tutkimusta. Vain jotkin näistä sisälsivät vaikuttavuuteen liittyvää tarkastelua. Eronen ja Laakso (2016, 24) toteavat että lastensuojelun laitostyön vaikuttavuustutkimuksia onkin kritisoitu siitä, että ne pohjautuvat useimmiten pienillä ja valikoiduilla aineistoilla tehtyihin tutkimuksiin. Lisäksi vaikuttavuutta arvioidaan usein lyhyemmällä kuin vuoden aikajänteellä.

Isokuortti, Aaltio, Laajasalo ja Barlow (2020) tekivät myös laajan kirjallisuuskatsauksen tutkimuksiin, jotka käsittelisivät lastensuojelun mallien tuloksellisuutta. Alustavia artikkelilöytöjä oli heidän tutkimuksessaan 1,360, mutta näistä vain viisi täyttivät tarkastelulle asetetut kriteerit. Tarkasteluun valituissa tutkimuksissa oli hyödynnetty Solution-Based Casework (SBC), Reclaiming Social Work (RSW) sekä Signs of Safety (SoS) menetelmiä. Tutkijat olisivat halunneet tietää onko rakenteisten mallien käytöstä etua suhteessa lastensuojelutyöhön, jota tehdään muiden käytänteiden eli vakiintuneiden muiden toimintamallien kautta. Kirjallisuuskatsauksessa ei löytynyt mitään selkeää vaikuttavuuden osoitusta. Sen sijaan Isokuortti ym. (2020, 13) kritisoivat tutkimuksia niiden pienistä otoksista, ongelmallisista vertailuryhmistä, pitkän aikavälin tarkastelun puutteesta sekä tukeutumisesta yhteen tietolähteeseen.

Isokuortti ym. (2020, 14) toteavatkin että laadukkaiden tuloksellisuuden arviointien suorittaminen lastensuojeluympäristöissä on erittäin tärkeä mutta haastava tehtävä, ja että heidän kirjallisuuskatsauksessaan mukana olevat tutkimukset ovat jonkinlainen yritys kuroa umpeen puutuvaa näyttöä. Isokuortti ym. (2020, 14) mukaan on useita luontaisia haasteita lastensuojelun vaikuttavuuden tutkimuksessa. Esimerkkejä ovat mm. työn sisällöllinen monipuolisuus ja hajanaisuus lastensuojelussa, tulosuuttajien määrittelyyn ja mittaamiseen liittyviä kysymyksiä, kulttuurinen ja organisaatiovastus ja tutkimusinfrastruktuurin puute sosiaalityössä, uskotavuuden arviointi sekä eettiset ja käytännön vaikeudet osallistujien ja verrokkiryhmän rekrytoinnissa sekä se tosiasia, että lastensuojeluun osallistuvilla perheillä on monesti erittäin monimutkaisia ja moniongelmaisia elämäntilanteita.

Sosiaalityössä, erityisesti lastensuojelussa, tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden osoittaminen on haastavaa, koska työ on laaja-alaista ja käsittelee hyvin erilaisia tilanteita, asiakkaita ja ongelmia, joilla on vaihtelevia aikajänteitä. Jokaisen lapsen ja perheen tilanne on erilainen, yksilöllinen ja sisältää useimmiten monia haasteita, jotka ovat johtaneet lastensuojelun asiakkuuteen. Lastensuojelu liittyy tiiviisti myös moniin muihin palveluihin, mikä tekee vaikeaksi määrittää, rajata tai erottaa lastensuojelun osuutta kokonaisuudessa vaikuttavuuden arvioimiseksi. Myös lastensuojelun sateenvarjon alle mahtuu paljon erilaisia palveluita. (Flink ja Aaltio 2020, 12).

Lastensuojelun vaikuttavuuden arviointi on kuitenkin kriittisen tärkeää. Kuten ylisosiaalineuvos Aulikki Kananoja toteaa ”*Lastensuojelun vaikutusten ja vaikuttavuuden seuraaminen ja arviointi tieteellisesti luotettavalla tavalla on eettinen kysymys. Kun yhteiskunta on lain tasoisesti antanut julkisille organisaatioille vastuun järjestää palvelut ja muun avun lastensuojelun tarpeessa oleville lapsille, nuorille ja heidän perheilleen sekä oikeuden ottaa lapsi tai nuori huostaan, tulisi tähän vastuuseen kuulua myös toiminnan vaikuttavuuden seuranta ja arviointi.*” (Kananoja & Ruuskanen, 2019, s. 61)

Koskiluoma (2024, 14) tuo esille, että sosiaalityön pitäisi juurikin entistä vankemmin tukeutua näyttöön ja tutkimukseen. Hän peräänkuuluttaa hoitosuosituksia myös sosiaalialalle, jotka perustuisivat tieteelliseen näyttöön valittujen hoitomuotojen tai interventioiden vaikuttavuudesta. Koskiluoma haastatteli artikkeliaan varten myös Aulikki Kananojaa, joka korostaa näyttöön perustuvan sosiaalityön tarpeellisuutta ”*Alan ihmisenä minua hävettää, että olemme yhä tässä tilanteessa. Olemme yhteiskunnan haavoittuvimpien ihmisten kanssa tekemisissä, mutta meitä ei ole kiinnostanut selvittää, mitä asiakkaille ja asiakasryhmille tapahtuu palveluissamme*” (Koskiluoma, 2024, 17).

Asiakaskokemusta palvelusta, asiakastyytyväisyyttä sekä jossain määrin työntekijäkokemusta mitataan lastensuojelussa kyllä. Sen sijaan lastensuojelun interventioiden pitkäaikaisia vaikutuksia lasten ja perheiden hyvinvointiin ja toimintakykyyn ei juuri ole mitattu. Flinkin ja Aaltion (2020, 11) mukaan tämä on kansainvälisestäkin erittäin niukkaa, minkä myös oma kirjallisuuskatsaukseni osoitti. Syy-seuraussuhteiden todentaminen on hankalaa, tutkimuskenttä on menetelmällisesti pirstaloitunut, lastensuojelutyö on laaja-alaista ja vaihtelee maittain merkittävästi, vakiintuneita indikaattoreita ei ole ja tutkimuksellisen asetelman rakentaminen verrokkiryhmineen on hankalaa tai jopa eettisesti mahdotonta (Flink ja Aaltio 2020, 11-13).

Tutkimusasetelman rakentamisen vaikeudesta kirjoittaa myös Kristiina Koskiluoma (2024, 16) *Talentia* -ammattilehdessä. Hän toteaa, että toisin kuin lääketieteellisessä tutkimuksessa, sosiaalityön tutkimusotteet ovat usein kvalitatiivisia eivätkä tieteen hierarkiassa arvostetumpia satunnaistettuihin verrokkiryhmiin, kohortteihin tai tapauksiin perustuvaa tutkimusta. Seurauksena näyttöä erilaisten interventioiden vaikutuksesta ei tieteellisessä mittakaavassa ole.

Mielenkiintoista kyllä, Linnakangas, Lehtoranta, Järvikoski ja Suikkanen (2010) nostavat tarkastelussaan esille vanhempiä tutkimuksia perhekuntoutuksen vaikuttavuudesta vaikka toteavatkin, että perhekuntoutuksen vaikuttavuutta on tutkittu vain vähän (Linnakangas ym. 2010, 19). He viittaavat kuitenkin Puustinen-Korhosen vuonna 2005 tekemään tutkimukseen oman opinnäytetyöni työelämäkumppanin aineistolla, jossa todettiin, että Kuuselan perhekuntoutuskeskuksen 2001-2004 olleiden perheiden lapsista 91% jatkoi kuntoutuksen jälkeen elämäänsä omassa primaariperheessä (Linnakangas ym. 2010, 24).

6.2 Vaikuttavuustutkimuksen puutteen merkitys

Perhekuntoutus on palvelumuoto, jossa perheille tarjotaan kokonaisvaltaista tukea, erityisesti vaikeissa elämäntilanteissa. Sen tavoitteena on vahvistaa perheen sisäisiä resursseja ja toimintakykyä sekä ehkäistä lasten huostaanottoja tai muita vakavia ongelmia. Kun

kirjallisuuskatsauksessa ei löydy juuri lainkaan tutkimuksia perhekuntoutuksen vaikuttavuudesta, herää kysymys siitä, mitä tämä merkityksellisesti tarkoittaa sekä tieteellisen tiedon että käytännön työn näkökulmasta.

Vaikuttavuustutkimusten vähäisyys tekee tiedon luotettavuudesta ongelmallista. Vaikuttavuustutkimus pyrkii selvittämään, millaisia konkreettisia vaikutuksia ja tuloksia tietyllä palvelulla tai interventiolla on, ja näin arvioimaan sen hyötyä. Kun tutkimustietoa perhekuntoutuksen vaikutuksista ei ole riittävästi, sen hyödyllisyyttä ei voida todentaa eikä kehittää tieteelliseen näyttöön perustuen. Tämä on merkittävä puute niin palveluntarjoajien kuin palvelun käyttäjien kannalta, sillä yhteiskunnassa tarvitaan tietoa siitä, kuinka tehokasta ja toimivaa perhekuntoutus on esimerkiksi verrattuna muihin tukimuotoihin, kuten tehostettuun perheyöhön tai sijaishuoltoon. Ilman vaikuttavuustutkimusta ei voida myöskään tietää, miten eri perheet hyötyvät palvelusta ja mitä muutoksia heidän elämässään tapahtuu kuntoutusprosessin aikana tai sen jälkeen.

Tutkimustiedon puute vaikuttaa myös päätöksentekoon. Sosiaali- ja terveyspalveluiden rahoitus ja kehittäminen perustuvat usein vaikuttavuuden arviointiin. Kun perhekuntoutuksesta ei ole riittävästi tutkimusta, sen asema palvelujärjestelmässä voi jäädä epäselväksi tai sitä ei priorisoida. Päätöksentekijät tarvitsevat näyttöön perustuvia suosituksia siitä, mihin resursseja kannattaa suunnata, ja ilman riittävää tietoa perhekuntoutuksen vaikuttavuudesta palvelu voi jäädä marginaaliin tai sen rahoitus ja kehittäminen voi olla heikkoa. Tämä voi puolestaan vaikuttaa suoraan perheisiin, jotka saattaisivat hyötyä palvelusta mutta eivät pääse siihen osallisiksi resurssien puutteen tai puutteellisten palvelurakenteiden vuoksi. Pahimmassa tapauksessa käy niin, että perhekuntoutusta arvioidaan vain asiakasmäärien ja kustannusten perusteella.

Kolmas merkityksellinen seikka liittyy käytännön työn kehittämiseen. Ilman riittävää tutkimustietoa perhekuntoutuksen vaikuttavuudesta työntekijöillä on vähemmän konkreettista tietoa siitä, millaiset menetelmät ja toimintatavat ovat tehokkaimpia eri perheiden tukemisessa. Sosiaalialan ammattilaiset hyötyvät vaikuttavuustutkimuksista, sillä ne tarjoavat arvokasta tietoa esimerkiksi siitä, mitkä tekijät ovat keskeisiä onnistumisen kannalta ja millaisia haasteita perhekuntoutus kohtaa. Tämä tieto auttaa muokkaamaan ja kehittämään palveluita entistä paremmin perheiden tarpeita vastaaviksi. Kun tutkimuksia ei ole, palveluiden kehittämistyö perustuu enemmän kokemuksiin ja vähemmän tieteellisesti todennettuihin tuloksiin, mikä voi tehdä kehittämisestä satunnaisempaa ja vähemmän systemaattista.

Vaikuttavuustutkimuksen puute voi myös vaikeuttaa perhekuntoutuksen aseman vakiinnuttamista. Perhekuntoutus jää helposti muiden palveluiden varjoon, vaikka sen tarjoama tuki saattaisi olla monille perheille hyödyllistä ja tarpeellista. Tällöin on olemassa riski, että

perhekuntoutus jää alihyödynnetyksi, vaikka sen potentiaali perheiden hyvinvoinnin edistämisessä voisi olla merkittävä.

Perhekuntoutuksen vaikuttavuustutkimuksen puute osoittaa laajemman ongelman sosiaalialan tutkimuksen kentällä. Sosiaalialan palveluista tarvitaan enemmän systemaattista tutkimusta, jotta palvelujärjestelmää voitaisiin kehittää tiedolla johtamisen periaatteella. Kun perhekuntoutuksen kaltaisesta keskeisestä palvelusta ei ole saatavilla riittävästi vaikuttavuustietoa, se voi olla osoitus siitä, että sosiaalialan tutkimusta ei resursoida riittävästi tai sen merkitystä ei tunnisteta laajemmin yhteiskunnassa. Tämä asettaa haasteita koko alan kehittymiselle ja nostaa esiin tarpeen vahvistaa sosiaalialan tutkimuksen roolia ja resursointia. Se antaa myös epäsuoraan vaatimuksia tutkimuksen perustana olevien rekisterien tietotarpeille.

Yhteenvetona voidaan todeta, että perhekuntoutuksen vaikuttavuustutkimuksen puuttuminen kirjallisuuskatsauksessa on merkittävä puute. Se vaikuttaa perhekuntoutuksen asemaan palvelujärjestelmässä, päätöksentekoon, työn kehittämiseen ja asiakasnäkökulman huomioimiseen. Tämä tutkimusvaje osoittaa, kuinka tärkeää olisi panostaa systemaattiseen tutkimukseen, jotta perhekuntoutus voisi saavuttaa sille kuuluvan roolin perheiden tukemisessa ja hyvinvoinnin edistämisessä.

6.3 Oman oppimisen reflektio

Opinnäytetyöprosessi toi esiin monia odottamattomia haasteita ja uusia näkökulmia, erityisesti kun kävi ilmi, että perhekuntoutuksen vaikuttavuutta ei juurikaan ole tutkittu. Tämä havainto herätti minussa monenlaisia ajatuksia ja muutti tapaani lähestyä tutkimusta sekä omaa oppimisprosessiani. Aluksi olin hämmentynyt ja turhautunut tutkimustiedon puutteesta, koska olin oletanut, että aiheesta olisi ollut saatavilla enemmän aineistoa. Tämä sai minut miettimään, kuinka paljon tietyistä sosiaalialan palveluista, kuten perhekuntoutuksesta, tiedetään ja millä tavalla niiden tehokkuutta voitaisiin todentaa.

Ymmärsin nopeasti, että tutkimustiedon puuttuminen itsessään voi olla tärkeä huomio. Se toi esiin, kuinka keskeinen tarve on kehittää tieteellisesti perusteltua tietoa perhekuntoutuksen kaltaisista palveluista. Opin, että aina ei ole kyse vain siitä, mitä löydämme tutkimusaineistosta, vaan myös siitä, mitä emme löydä - ja mitä se tarkoittaa käytännön työn ja päätöksenteon kannalta. Tämä sai minut reflektoimaan tutkimustiedon merkitystä palveluiden kehittämisessä ja kuinka sosiaalialan ammattilaiset joutuvat tekemään päätöksiä usein ilman vahvaa tutkimusnäyttöä.

Oman oppimiseni kannalta tämä prosessi opetti minua tarkastelemaan tutkimusta laajemmasta näkökulmasta. Vaikka en löytänyt kattavasti tutkimuksia perhekuntoutuksen vaikuttavuudesta, huomasin, että aiheessa oli paljon tilaa uudelle tutkimukselle. Tämä avasi mahdollisuuden analysoida olemassa olevia palvelurakenteita ja miettiä, miten niitä voisi kehittää vaikuttavuuden osoittamiseksi. Opin myös arvostamaan kirjallisuuskatsauksen roolia osana tieteellistä työtä - sen avulla voidaan paitsi kartoittaa olemassa olevaa tietoa, myös tunnistaa tutkimusaukkoja ja hahmottaa, missä kohtaa lisätutkimusta tarvitaan.

Henkilökohtaisella tasolla kehityin kriittisessä ajattelussa ja tiedonhaussa. Koska valmiita vastauksia ei ollut helposti saatavilla, jouduin pohtimaan aihetta monista eri näkökulmista ja etsimään ratkaisuja epätäydellisen tiedon varassa. Tämä opetti minua olemaan kärsivällinen ja sopeutumaan tutkimusprosessin epävarmuuteen. Ymmärsin, ettei aina ole kyse vain tulosten saamisesta, vaan prosessista itsessään - siitä, miten tutkimusta tehdään ja kuinka tulkitaan olemassa olevaa tietoa.

Opinnäytetyön tekeminen tilanteessa, jossa aiheesta oli vain vähän vaikuttavuustutkimusta, auttoi minua ymmärtämään tutkimuksen jatkuvuuden merkityksen. Se ei ole koskaan valmis, vaan alati kehittyvä ja muuttuva prosessi. Olen oppinut arvostamaan sitä, että jokainen tutkimus tuo mukanaan uusia kysymyksiä ja mahdollisuuksia, ja tämä kokemus on vahvistanut kiinnostustani osallistua tieteen tekemiseen ja kehittämiseen myös jatkossa.

7 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteereinä voidaan pitää uskottavuutta, vahvistettavuutta, refleksiivisyyttä ja siirrettävyyttä. Uskottavuudella tarkoitetaan sekä itse tutkimuksen että sen tulosten uskottavuutta ja sen osoittamista tutkimuksessa. Uskottavuus viittaa ensisijaisesti siihen, että tutkimuksen tulokset vastaavat sitä mitä tutkimuksen kohdejoukko on ilmaissut. Vahvistettavuus liittyy läpinäkyvyyteen ja siihen, että tutkimuksen ulkopuolinen toinen tutkija pystyy seuraamaan tutkimusprosessin kulkua pääpiirteissään koska se on kirjattu huolellisesti. Refleksiivisyys viittaa tutkimuksen tekijän kykyyn tunnistaa omia lähtökohtiaan sekä tietoisuuteen niiden vaikutuksista häneen tutkimuksen tekijänä. Siirrettävyydellä taas viitataan tutkimuksen tulosten siirrettävyyteen muihin tilanteisiin (Kylmä ja Juvakka 2007, 127-130)

Eettiset näkökulmat ovat merkittäviä tutkimuksessa ja opinnäytetöissä (Kylmä ja Juvakka 2007, 137). Etiikan lisäksi sosiaali- ja terveysaloilla tutkimuksen tekemistä ohjaa vahvasti myös lainsäädäntö, kuten henkilötietolaki (Kylmä ja Juvakka 2007, 139-140). Eettiset näkökohdat tulee huomioida ja niiden vaikutusta on syytä pohtia myös tutkimusprosessin valinnassa. Esimerkiksi aiheen ja tutkimusmenetelmien valinta sekä tulosten pohdinta jo itsessään sisältävät monipuolisia eettisiä näkökohtia (Kylmä ja Juvakka 2007, 144-153).

Luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto ovat hyvän tieteellisen käytännön peruseriaatteita. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023, 11). Luotettavuus liittyy ensisijaisesti tieteellisen toiminnan laatuun kun taas rehellisyydellä tarkoitetaan tieteellisen toiminnan avointa, puolueetonta ja läpinäkyvää viestintää. Arvostus viittaa tutkimusjoukon, kollegoiden, tiedeyhteisön ja yleisön arvostamiseen ja vastuunkanto tutkimuksen koko elinkaaren huomiointiin vastuun ja tutkimuksen osalta (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023, 12).

Tämän opinnäytetyön menetelmänä on kirjallisuuskatsaus. Näin ollen eettiset näkökohdat korostuvat aineiston hankinnassa, valinnassa ja tulokinnassa. Tutkimusaineiston valinta on merkittävin tutkimuksen tuloksiin vaikuttava tekijä ja sillä on mahdollisuus vaikuttaa olennaisesti tutkimuksen tuloksiin. Työssä on etukäteen valittu kriteerit tutkimusaineiston valinnalle ja tutkimusaineiston valinta raportoidaan läpinäkyvästi ja seikkaperäisesti, mikä altistaa sen ulkopuoliselle tarkastelulle sekä kritiikille.

Kangasniemi ym. (2013, 297-298) mukaan ”*kuvailevan kirjallisuuskatsauksen menetelmällisen väljyyden vuoksi tutkijan valintojen ja raportoinnin eettisyys korostuu sen kaikissa vaiheissa*”. Kirjoittajat korostavat eettisyyden ja huolellisen pohdinnan merkitystä tutkimuskysymyksen määrittelyssä ja teoreettisessa taustoittamisessa, aineiston valinnassa, aineiston käsittelyssä sekä johtopäätösten tekemisessä. Tässä työssä näihin kaikkiin kohtiin on kiinnitetty

erityistä huomiota ja prosessi on avattu opinnäytetyössä mahdollisimman tarkasti ja seikkaperäisesti, jotta lukija voi seurata ja arvioida tehtyjä valintoja. Kaikissa valinnoissa on pyritty mahdollisimman objektiiviseen valintaan ja tulkintaan. Tämän lisäksi kirjallisuuskatsauksen tuloksia on varsin laajalti peilattu ja verrattu muihin vastaaviin tutkimuksiin ja niiden tuloksiin. Tutkimustulokset näyttäytyvät samansuuntaisina, joten voidaan todeta, että ainakaan merkittävää vinoumaa ei aineiston käsittelyssä tai valinnassa ole tapahtunut.

Lähteet

- Aaltio, Elina. 2015. Lastensuojelutarpeen arviointi perheen toimintakykyä mittaamalla. Lastensuojelun vaikuttavuusmittari -projektin väliraportti. 2015. Kuntaliitto. Luettu 16.9.2024. https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Liite%205_Tutkimushankkeen_vali-raportti.pdf
- Aaltio, Elina ja Eriksson Pia. 2023. Sijaishuollon mustaa laatikkoa ryhdyttyavaamaan vaikuttavuuden ja laadun arvioimiseksi. Yhteiskuntapolitiikka 88 (2023). 319-324. Luettu 17.9.2024. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023061354677>
- Aamos Kuntoutus- ja terapiapalvelut. 2024. Lastensuojelun ja sosiaalihuollon palvelut. <https://lastenkuntoutus.fi/lapsille/lastensuojelun-ja-sosiaalihuollon-palvelut> Luettu 17.9.2024
- Alatalo, M., Miettunen, N., Liukko, E., Kettunen, N., Normia-Ahlsten, L. 2019. Porrasteisuus lapsiperheiden sosiaalipalveluissa. Näkökulmia sosiaalihuoltolain toimeenpanosta ja palveluiden järjestämisestä. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Työpäpaperi 39/2019. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-797-8> Luettu 17.9.2024
- Dijkstra, S., Creemers, H.E., van Steensel, F.J.A. et al. Cost-effectiveness of Family Group Conferencing in child welfare: a controlled study. BMC Public Health 18, 848 (2018). Luettu 17.9.2024. <https://doi.org/10.1186/s12889-018-5770-5>
- Eronen, Tuija ja Laakso Riitta. 2016. Lastensuojelun laitoshoidon kasvatukselliset ja kuntouttavat orientaatiot ja niiden vaikuttavuus. Tutkimuskatsaus kansainvälisiin tutkimuksiin 2010-2016. THL. Työpäpaperi 44/2016. Luettu 17.9.2024. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-780-0>
- Flink, N. ja Aaltio, E. 2020. Hyvinvoinnin ja muutoksen mittarit systeemissä lastensuojelussa. Katsaus mallin vaikuttavuuden arvioinnissa käytettyihin mittareihin ja menetelmiin. THL. Työpäpaperi 11/2020. Luettu 17.9.2024. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-473-8>
- Gubbels, J., Assink, M., Ravesteijn, B., Weeland, J., Chhangur, R. R., Bouwmeester-Landweer, M., van den Heijkant, S., & van der Put, C. E. (2023). Long-term collateral effects of parent programs on child maltreatment proxies: Can administrative data provide useful insights? Children & Youth Services Review, 155, N.PAG. Luettu 17.9.2024. <https://doi.org.nelli.laurea.fi/10.1016/j.childyouth.2023.107260>
- Heino, Tarja. 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset : Selvitys Lastensuojelun kehittämisohjelmalle. Stakes. Työpäpaperi/Stakes. 9/2008. Luettu 16.9.2024. <http://www.julkari.fi/handle/10024/75318>
- Heino, T., Hyry, S., Ikäheimo, S., Kuronen, M. ja Rajala, R. 2016. Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset : HuosTa-hankkeen (2014- 2015) päätulokset. THL. Raportti 2016/003. Luettu 17.9.2024. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-644-5>
- Hetemäki Inka (toim.) 2011. Lapsen oikeuksien sopimuksen käsikirja. Edita Publishing
- Ikonen, E. 2014. Sosiaalipedagogisen orientaation mahdollisuudet perhehoidossa. Sosiaalipedagogiikka.fi. Luettu 17.6.2024. <https://www.sosiaalipedagogiikka.fi/sosiaalipedagogisen-orientaation-mahdollisuudet-perhehoidossa/>
- Isokuortti, N., Aaltio, E., Laajasalo, T., Barlow, J. 2020. Effectiveness of child protection practice models: a systematic review, Child Abuse & Neglect, Volume 108, 2020, 104632, ISSN 0145-2134. Luettu 17.9.2024, <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104632>.

Itä-Uusimaa Hyvinvointialue. 2023. Kuntouttava työote ja hoitotyö. Toimintamalli. Luettu 17.6.2024. https://innokyla.fi/sites/default/files/2023-12/2023%2012%2005%20IU%20Kuntouttava%20ty%C3%B6te%20ja%20hoitoty%C3%B6_Toimintamalli_0.pdf

Jyväskylän Yliopisto. 2024. Menetelmäpolku. Luettu 19.12.2024. <https://sites.app.jyu.fi/mehu/fi/menetelmapolku/aineiston-analysimenetelmat/tyypittely>

Kananoja, A. ja Ruuskanen, K. 2019. Selvityshenkilön ehdotukset lastensuojelun toimintaedellytysten ja laadun parantamiseksi : Loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita. 2019:4. Luettu 17.9.2024. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4026-0>

Kangasniemi, Mari, Utriainen, Kati, Ahonen, Sanna-Mari, Pietilä Anna-Maija, Jääskeläinen, Petri, Liikanen, Eeva. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. Hoitotiede. Vol. 25. Nro 4. 291-301. Luettu 17.9.2024. <https://journal.fi/hoitotiede/article/view/128286/77409>

Karjalainen, P., Santalahti, P., Aronen, E. T., & Kiviruusu, O. (2021). Parent- and teacher-reported long-term effects of parent training on child conduct problems in families with child protection and other support services: a randomized controlled trial. *Child & Adolescent Psychiatry & Mental Health*, 15(1), 1-14. Luettu 17.9.2024. <https://doi-org.nelli.lau-rea.fi/10.1186/s13034-021-00358-6>

Kasvuntuki. 2024. Läheisneuvonpito. Luettu 17.10.2024 <https://kasvuntuki.fi/menetelmat/laheisneuvonpito/>

Kennedy, S. C., Kim, J. S., Tripodi, S. J., Brown, S. M., & Gowdy, G. (2016). Does Parent-Child Interaction Therapy Reduce Future Physical Abuse? A Meta-Analysis. *Research on Social Work Practice*, 26(2), 147-156. Luettu 17.9.2024 <https://doi-org.nelli.lau-rea.fi/10.1177/1049731514543024>

Kettunen, R., Kähäri-Wiik, K., Vuori-Kemilä, A., Ihalainen, J. 2011. Kuntoutumisen mahdollisuudet. Helsinki: Sanoma Pro.

Koskiluoma, K. 2024. Kohti näyttöön perustuvaa sosiaalityötä. *Talentia. Sosiaalialan edunvalvonta ja ammattilehti*. 6/2024. 1.10.2024. s. 14-17.

Kylmä, J. ja Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Edita Publishing Oy.

Kääriälä, A., Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö & Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. 2020. Always a step behind?: Educational and employment transitions among children in out-of-home care. Helsinki: University of Helsinki. Viitattu 3.12.2024. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-6396-7>

Lastensuojelulaki. 417/2017. Luettu 17.9.2024. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Linnakangas, R., Lehtoranta, P., Järvikoski, A. ja Suikkanen, A. 2010. Perhekuntoutus puntarissa. Kelan psykiatrisen perhekuntoutuksen kehittämishankkeen arviointi. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 109. Kelan tutkimusosasto. Luettu 17.9.2024. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/2c8ca75e-6e4e-4c56-9153-7a1c69bdfdf3/content>

Linnakangas, R., Paasio, P., Seppälä, U. ja Suikkanen, A. 2015. Mitä mittarien käyttö voisi tarjota sosiaalityölle? *Janus*. Vol. 23 (4), 2015. 405-415. Luettu 16.9.2024. <https://journal.fi/janus/article/view/53493/16657>

Malja, M., Puustinen-Korhonen, A., Petrelius, P. & Eriksson, P. 2019. Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019/8. Viitattu 19.11.2024. <http://www.urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4067-3>

- Mattila-Aalto, M. 2009. Kuntoutusosallisuuden diagnoosi. Tutkimus entisten rappiokäyttäjien kuntoutumisen muodoista, mekanismeista ja mahdollisuuksista. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 81/2009. Väitöskirja. Viitattu 3.12.2024. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-5017-78-6>
- Myllärniemi, A. 2007. Lastensuojelun avohuollon perhetyö ammattikäytäntönä - jäsenyyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa. Heikki Waris Instituutti. Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja 2007. http://www.socca.fi/files/108/Lastensuojelun_perhetyo_ammattikaytantona.pdf
- Pelastakaa Lapset. 2024. Perhekuntoutus. <https://www.pelastakaalapset.fi/lastensuojelupalvelut/perhekuntoutus/> Luettu 17.9.2024
- Pollock, M. D., & Green, S. L. 2015. Effects of a Rural Family Drug Treatment Court Collaborative on Child Welfare Outcomes: Comparison Using Propensity Score Analysis. *Child Welfare*, 94(4), 139-159.
- Pärnä, K. 2010. Perhekuntoutus lasten ja perheiden palveluna. Teoksessa: Törrönen, M. & Pärnä, K. (toim.) 2010. Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö. Bookwell Oy. Porvoo.
- Rousu, S. & Holma, T. 2004. Lastensuojelupalvelujen onnistumisen arviointi. Lassohanke. Suomen Kuntaliitto.
- Salminen, Ari. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. Opetusjulkaisuja 62. Julkisjohtaminen 4. Luettu 20.7.2024. https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/7961/isbn_978-952-476-349-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sekki, S. 2018. Arki perhetyön kohteena: Tutkimus uuden työtavan kokeilusta Arki haltuun -hankkeessa. Helsingin yliopiston kasvatustieteellisen tiedekunnan väitöskirja. Unigrafia. Helsinki. Luettu 17.9.2024. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-4301-3>
- Simon, J. D., Lau, C., & Franke, T. (2024). An examination of re-referrals and substantiations among families referred to home-based, differential response services and a comparison group: Does successful completion matter? *Children & Youth Services Review*, Volume 157, 2024, 107402, ISSN 0190-7409. Luettu 17.9.2024. <https://doi-org.nelli.lau-rea.fi/10.1016/j.chilyouth.2023.107402>
- Sinkkonen, M. 2008. Sosiaalipalvelujen vaikuttavuuden arvioinnista. Hallinnon tutkimus vol. 27 1(2008), 18-34. Luettu 16.9.2024. <https://journal.fi/hallinnontutkimus/article/view/99468/57125>
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Luettu 17.9.2024 <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2014/20141301>
- Sosiaali - ja terveysministeriö. 2013. Toimiva lastensuojelu. Selvitysryhmän raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:19. Viitattu 19.11.2024. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74483/Toimiva%20lastensuojelu%20loppuraportti_final_19062013.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sosiaali - ja terveysministeriö. 2024. Lastensuojelu. Luettu 16.9.2024. <https://stm.fi/lastensuojelu>
- Tampereen Yliopisto 2024. Välittömässä vaarassa - nuorten kiireellisten sijoitusten taustatekijät ja vaikuttavuus. Viitattu 3.12.2024. <https://www.tuni.fi/fi/tutkimus/valittomassa-vaarassa-nuorten-kiireellisten-sijoitusten-taustatekijat-ja-vaikuttavuus>

- THL 2024a. Lapsiperheiden kotipalvelu. Luettu 17.9.2024 <https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/sosiaalipalvelut/lapsiperheiden-kotipalvelu>
- THL 2024b. Perhetyö. Luettu 17.9.2024. <https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/sosiaalipalvelut/perhetyo>
- THL. 2024c. Palvelutarpeen arviointi. <https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/sosiaalipalvelut/palvelutarpeen-arviointi> Luettu 17.9.2024
- THL. 2024d. Perhekuntoutus. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/ty-oprosessi/lastensuojelun-avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/perhekuntoutus> Luettu 17.9.2024
- THL. 2024e. Perhetyö ja tehostettu perhetyö. Luettu 17.9.2024 <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/perhetyo-ja-tehostettu-perhetyo>
- THL. 2024f. Lastensuojelu 2023. Tilastoraportti 19/2024, 2.5.2024. Suomen virallinen tilasto, Lastensuojelu. THL. <https://thl.fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/lastensuojelu/lastensuojelu>
- THL. 2023. Mitä on lastensuojelu? Luettu 16.9.2024. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>
- Tippet Ann-Mari ja Yliruka Laura. 2023. FIT-mittarin pilotointi lastensuojelussa – ensimmäiset askeleet. THL. Työpaperi 20/2023. Luettu 16.9.2024. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-103-0>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (uud. laitos). Helsinki: Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. Helsinki. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf Viitattu 16.8.2024.
- Uusimäki, Mervi (2005) Perhetyötäkö kaikki? Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 20.
- Uusitalo, E-M. 2015. Perhekuntoutuksen lyhyt oppimäärä. <http://www.lokakuunliike.com/elena-maria-uusitalon-blogi/perhekuntoutuksen-lyhyt-oppimaara> Luettu 17.9.2024
- Vakehyva. 2024a. Autamme, hoidamme, pelastamme. Luettu 17.6.2024. <https://vakehyva.fi/fi>
- Vakehyva. 2024b. Perhekuntoutus. Luettu 17.6.2024. <https://vakehyva.fi/fi/palveluhakemisto/palvelu/perhekuntoutus#tab-units>
- Vasantola, S. 2024. ”Mua pelotti mennä kouluun”. Helsingin Sanomat. Sunnuntai. 15.9.2024.
- Vilka, Hanna. 2023. Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina. Art-House. E-kirja.
- Vuori, J. 2021. Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.). Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/>